

## Nr 205.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1952.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att dels godkänna härvid fogade förslag till

1) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),

3) förordning om tillägg till förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m.,

4) kungörelse om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 418) samt

5) kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420),

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

## GUSTAF ADOLF.

*John Lingman.*

---

### Propositionens huvudsakliga innehåll.

I anslutning till förslag, som i annat sammanhang har förelagts riksdagen, upptages i förevarande proposition förslag till ändringar i 1947 års pensionsreglementen. Sålunda föreslås ändrade pensionsunderlag för chef, tillika läkare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården samt upphävande av nu gällande särbestämmelser om pensionsunderlag för

<sup>1</sup> Bihang till riksdagens protokoll 1952, 1 saml. Nr 205.

lotspersonal, lokeldare och lokförare samt vissa tjänstemän vid bank- och fondinspektionen. Förslag framlägges också om höjning från 800 kronor till 1 000 kronor av det högsta belopp, varmed tjänstepension må utgå efter pensionstagares frånfälle.

Vidare förordas särskilda bestämmelser om reguljär avgångsdag för akademiska lärare, varjämte förslag framlägges om pensionsreglering för vissa befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor genom anslutning till SPA-reglementet. För lärarpersonalen vid folkska musikskolan i Arvika förordas vissa ändrade bestämmelser i nyssnämnda reglemente, som vidare förutsättes bli tillämpligt vid fruktodlingsskolor.

I propositionen föreslås även ändringar i pensionsbestämmelserna för befattningshavare vid statens krisorgan samt ändrad pensionsklass för vissa SPA-reglementet underkastade kommunala befattningshavare.

Härjämte förordas i propositionen pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar och efterlevande till sådana anställningshavare.

## Förslag

till

kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente  
den 30 juni 1947 (nr 416).

Härigenom förordnas, *dels* att 7 § 2 mom., 12 § 2 mom., 14 § 2 mom. samt 31 och 34 §§ 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 36 § samma reglemente skall upphöra att gälla, *dels* ock att nuvarande 37 § reglementet skall betecknas 36 §.

## 7 §.

2 mom. För följande befattningar inträder pensionsåldern vid den i 4 mom. angivna tid efter det befattningshavaren uppnått nedan angivna levnadsålder:

## A. Ordinarie befattningar.

Lönegrad	Levnadsår	Lönegrad	Levnadsår
Ca 1—16	60	Ma 23 (förvaltare)	60
» 17—37	65	» 23 (löjtnant)	50
Co 1—25	65	» 27	50
Ma 10, 11	50	» 30, 33	55
» 14	55	» 37	60
» 16, 19	50	Mo 1—25	65
» 21	60	Coa 1	63
		Cob 1	63

## B. Extra ordinarie befattningar.

Lönegrad	Levnadsår	Lönegrad	Levnadsår
Ce 1—16	60	Cs 1—25	65
» 17—37	65	Mc 10, 11, 16, 19	50

För här — — — års ålder.

Utän hinder — — — riksdagens beslut.

För ovan — — — särskild pensionsålder.

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se beträffande 7 § 2 mom. och 14 § 2 mom. 1951:403, beträffande 12 § 2 mom. 1949:255 samt beträffande 31 och 34 §§ 1948:589.

## 12 §.

2 mom. Tjänstepension utgår — — — pensionstagarens frånfälle.

Vid tillämpning av bestämmelsen i första stycket iakttages, att för tiden efter frånfället utgående pensionsbelopp icke må sammanlagt överstiga 1 000 kronor.

## 14 §.

2 mom. För befattning — — — inom lönegraden.

Löneklass	Begynnelse- underlag kronor
<i>Löneplan nr 1.</i>	
— — — —	— — — —
<i>Löneplan nr 2.</i>	
— — — —	— — — —
<i>Löneplan nr 3.</i>	
— — — —	— — — —
<i>Löneplan nr 4.</i>	
— — — —	— — — —

Såsom undantag från vad nu sagts skall gälla, att för befattning för vilken gäller en pensionsålder av 50 år, såsom begynnelseunderlag skall tillämpas det för respektive slutlöneklass angivna beloppet minskat med 108 kronor i löneklass 4—15, 120 kronor i löneklass 16—19, 168 kronor i löneklass 20—23, 192 kronor i löneklass 24—28 samt 204 kronor i löneklass 29—40, dock att sådan minskning av underlaget icke skall äga rum i fråga om pensionstagare, som från pensionsavgången intill fyllda 60 år i en följd eller i sådan omfattning, som av Kungl. Maj:t prövats därmed likvärdig, varit innehavare av för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning vid försvaret.

## 31 §.

**Femte huvudtiteln.***Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.*

För befattning såsom chef, tillika läkare, vid skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall tillämpas det tjänstepensionsunderlag, som enligt 14 § gäller för 36 löneklassen å löneplan nr 1.

## 34 §.

**Tionde huvudtiteln.***Sjöbefälsskolorna.*

Beträffande tid för inträdet av pensionsåldern för vissa tjänstemän samt i fråga om rektorsbefattning skola de i 32 § 2 mom. meddelade bestämmelserna äga motsvarande tillämpning.

---

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1952.

---

**Förslag**

till

**kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente  
den 30 juni 1947 (nr 417).**

Härigenom förordnas, *dels* att 9 § 2 mom. samt 20 och 23 §§ 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 25 § samma reglemente skall upphöra att gälla.

## 9 §.

2 mom. För befattning — — — inom lönegraden.

Löneklass	Familjepensions- underlag kronor
<i>Löneplan nr 1.</i>	
— — —	— — —
<i>Löneplan nr 2.</i>	
— — —	— — —
<i>Löneplan nr 3.</i>	
— — —	— — —
<i>Löneplan nr 4.</i>	
— — —	— — —

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se beträffande 9 § 2 mom. 1951:404 samt beträffande 20 och 23 §§ 1948:590.

## 20 §.

**Femte huvudtiteln.***Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.*

För befattning såsom chef, tillika läkare, vid skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall tillämpas det familjepensionsunderlag, som enligt 9 § 2 mom. gäller för 36 löneklassen å löneplan nr 1.

## 23 §.

**Tionde huvudtiteln.***Sjöbefälsskolorna.*

I fråga om rektorsbefattning skola de i 21 § 1 mom. meddelade bestämmelserna äga motsvarande tillämpning.

---

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1952.

---

**Förslag**

till

**förordning om tillägg till förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m.**

Härigenom förordnas, att i förordningen den 1 juni 1951 om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m. skall införas en ny paragraf, betecknad 9 a §, av följande lydelse.

## 9 a §.

För professor, laborator (motsvarande) i lönegraden Ca eller Ce 33, docent och forskardocent vid universiteten och högskolorna samt för professor vid farmaceutiska institutet, gymnastiska centralinstitutet och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut ävensom för director musices skall pensioneringsperioden omfatta tiden från utgången av den tolv månadersperiod, räknat från och med den 1 juli till och med den 30 juni, varunder tjänstemannen uppnått den mot pensioneringsperiodens nedre gräns svarande levnadsålder, till utgången av motsvarande tolv månadersperiod, varunder han uppnått den levnadsålder som motsvarar pensioneringsperiodens övre gräns.

Avgång under pensioneringsperioden må äga rum endast vid utgången av juni månad, därest icke avgången påkallas av nedsatt arbetsförmåga eller den myndighet som äger att från tjänsten entlediga, eljest finner skäl medgiva att avgången sker vid annan tidpunkt.

---

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1952.

---

### Förslag

till

**kungörelse om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 418).**

Härigenom förordnas, att 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947<sup>1</sup> skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

#### 10 §.

*2 mom.* Tjänstepension utgår — — — pensionstagarens frånfälle.

Vid tillämpning av bestämmelsen i första stycket iakttages, att för tiden efter frånfallet utgående pensionsbelopp icke må sammanlagt överstiga 1 000 kronor.

---

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1952.

---

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se 1949:257.

**Förslag**

till

**kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420).**

Härigenom förordnas, att 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947<sup>1</sup> skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

**9 §.**

*2 mom.* Tjänstepension utgår — — — pensionstagarens frånfälle.

Vid tillämpning av bestämmelsen i första stycket iakttages, att för tiden efter frånfället utgående pensionsbelopp icke må sammanlagt överstiga 1 000 kronor.

---

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1952.

---

---

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se 1949:259.



*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t  
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars  
1952.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för civildepartementet, statsrådet Lingman, *vissa pensionsfrågor* och anför därvid följande.

1:o.

**Av lönegradsuppflyttningar m. m. föranledda ändringar i pensionsreglementena.**

Vissa av de lönegradsuppflyttningar, som i olika sammanhang har föreslagits i propositioner till årets riksdag, påkallar ändringar i 1947 års allmänna pensionsreglementen. Detta inträffar t. ex. i fall, då enligt meddelade specialbestämmelser pensionsunderlagen för viss tjänst inte bestämmas på regelmässigt sätt med direkt utgångspunkt från den lönegrad, som gäller för tjänsten. Under förutsättning att de ifrågavarande lönegradsuppflyttningarna genomföres, bör följande ändringar vidtagas i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen.

I enlighet med förslag i årets statsverksproposition (V ht, s. 66) har riksdagen beslutat uppflyttning av tjänsterna såsom chef, tillika läkare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården från lönegraden 31 till lönegraden 32. F. n. gäller, på grund av att dessa läkare åtnjuter vissa naturaförmåner, att pension för befattningarna skall bestämmas med utgångspunkt från de underlag, som har angivits för löneklassen 35 i stället för, i enlighet med huvudreglerna, löneklassen 34. Särbestämelsen bör efter lönegradsuppflyttningen gå ut på att pensionen skall beräknas med utgångspunkt från de underlag som har angivits för löneklassen 36. Motsvarande ändringar i pensionsreglementena gjordes förra året för överläkare vid fångvårdens sinnessjukavdelningar och vid statens sinnessjukhus i samband med att dessa befattningshavare uppflyttades i lönegrad.

För ordinarie lots, lotsförman och överlots skall — på grund av att

dessa tjänstemän åtnjuter särskilda förmåner vid sidan av de allmänna löneförmånerna enligt statens allmänna avlöningsreglemente — pension enligt nu gällande bestämmelser beräknas med utgångspunkt från underlagen för de löneklasser som med två enheter överstiger slutlöneklasserna för tjänsternas lönegrader. De löneklasser, som sålunda tjänar som utgångspunkter, är löneklasserna 16, 17, 18, 20 och 21. I prop. 1952:134 angående anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m. föreslås, att befattning såsom lots skall höjas till lönegraden Ca 16, såsom lotsförman till lönegraderna Ca 17 eller Ca 18 och såsom överlots till lönegraderna Ca 19 eller Ca 20. Vid bifall härtill kommer de automatiskt pensionsgrundande underlagen att överstiga eller i varje fall överensstämma med de underlag som i enlighet med nu angivna specialbestämmelse skulle tillämpas. Huruvida med hänsyn till att även framdeles lotsningsersättning skall utgå till lotspersonalen högre pensionsunderlag bör vara bestämt än som följer av lönegradsplaceringen, är jag inte beredd att ange utan närmare utredning. I avbidan härpå bör förevarande särbestämmelse upphävas. Samtidigt bör i härav berörda författningsrum benämningen »navigationsskolorna» utbytas mot »sjöbefälsskolorna».

För lokeldare och lokförare skall — på grund av att dessa befattningshavare åtnjuter loktjänstpenningar — f. n. de för löneklasserna 15, 18 och 20 angivna pensionsunderlagen tillämpas i stället för de av gällande lönegrader automatiskt följande underlagen för löneklasserna 14, 17 och 20. I prop. 1952:107 föreslås sådan lönegradsuppflyttning att nu gällande särbestämmelse om pensionsunderlag inte kommer att medföra några höjda pensionsförmåner. I samma proposition föreslås också vissa ändringar i bestämmelserna om loktjänstpenningar. I överensstämmelse med vad som nyss har föreslagits beträffande lotspersonalen förordar jag, att ifrågavarande särbestämmelse för lokeldare och lokförare får utgå ur reglementena.

För sådan tjänst vid bank- och fondinspektionen, som tillhör lönegraden Cr 9, har i reglementena fastställts ett begynnelseunderlag för tjänstepension av 10 920 kronor och ett familjepensionsunderlag av 4 128 kronor. Dessa underlag överensstämmer med dem som gäller för lönegraden 33 å löneplanen nr 1 och är något högre än underlagen för lönegraden 9 på löneplanen nr 2. Med särbestämmelsen i reglementena har avsetts, att innehavarna av tjänsterna skulle beredas samma pensionsförmåner som tjänstemän i byråchefsggraden. Enligt den av 1949 års tjänsteförteckningskommitté träffade förhandlingsöverenskommelsen (prop. 1952:107) skall ifrågavarande befattningar hänföras till lönegraden Cr 13. Då denna lönegrad är den som numera regelmässigt gäller för byråchefstjänster på löneplanen nr 2, finnes i fortsättningen inte något behov av särbestämmelsen för befattningshavarna vid bank- och fondinspektionen.

Enligt samma förhandlingsöverenskommelse skall lönegrader och löneklasser för militära beställningshavare anslutas till de nu för civila tjänstemän tillämpade lönegraderna och löneklasserna. I prop. 1952:120 har vidare framlagts förslag om inrättande av ordinarie furirsbeställningar vid armén. Härav föranledes ändringar av de i 7 § 2 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente angivna lönegradsbeteckningarna för militära beställningshavare.

Även i andra hänseenden än de nu berörda påverkas innehållet i pensionsreglementena av tjänsteförteckningskommitténs förslag. Jag syftar på de uttalanden, som i nyssnämnda förhandlingsöverenskommelse har gjorts i fråga om pensionsunderlagen för vissa rektorer och för flygtilläggsberättigad personal. Dessa pensionsfrågor kan emellertid inte upptagas till prövning utan närmare utredning.

## 2:o.

### **Maximibeloppet av tjänstepension för tid efter pensionstagares frånfälle.**

Enligt 12 § 2 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna, 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan, 9 § 2 mom. tjänstepensionsreglementet för präster, 15 § 2 mom. SPA-reglementet samt gällande omregleringsbestämmelser utgår tjänstepension fr. o. m. dagen näst efter den, då avgång från befattningen har ägt rum, t. o. m. den dag, då en månad har förflutit efter pensionstagarens frånfälle. Härvid gäller, att för tiden efter frånfället utgående pensionsbelopp inte får sammanlagt överstiga 800 kronor. Eftersom detta belopp innefattar både grundbelopp och rörligt tillägg, har maximeringen skärpts allteftersom procenttalet för det rörliga tillägget har höjts. Fr. o. m. den 1 januari i år skall rörligt tillägg på pensionerna utgå med 53 procent, under det att vid utgångsläget år 1947, då maximigränsen 800 kronor fastställdes, tillägg utgick efter 12 procent.

Spörsmålet om det berättigade i en maximering i angivna hänseende och om avvägningen av en maximering torde komma att prövas i samband med den pågående allmänna översynen av pensionsbestämmelserna. Med hänsyn till den penningvärdeförändring, som har inträtt sedan den nu gällande gränsen fastställdes, anser jag mig dock böra föreslå, att en provisorisk förbättring genomföres redan fr. o. m. den 1 juli i år. Härvid anser jag en höjning av gränsen från 800 till 1 000 kronor vara skälig. I enlighet härmed bör de förut nämnda författningsrummen ändras.

3:o.

**Vissa med universitetslöneregleringen sammanhängande pensionsfrågor.**

I prop. 1952:12 har Kungl. Maj:t på min hemställen föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för en löne- och pensionsreglering för professorer och vissa andra akademiska lärare m. fl., som i propositionen har förordats. Propositionen har numera av riksdagen bifalits. I propositionen uttalades bl. a., att frågan om de ändringar i gällande pensionsreglementen, som kunde föranledas av lönerogleringsförslaget, samt frågan om den definitiva lösningen av pensionsförhållandena vid Stockholms och Göteborgs högskolor syntes böra upptagas i ett senare sammanhang. Jag torde nu få anmäla dessa frågor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 februari 1951 tillkallade jag den 6 i samma månad statskommisarien K. E. Jerdenius att som sakkunnig inom civildepartementet biträda med utredning angående reglering av löner och pensioner för professorer m. fl. befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor samt de frågor rörande pensionsförmåner, som kunde uppkomma i samband med av 1948 års universitetslönekommitté föreslagen löneroglering för vissa befattningshavare vid universiteten och de statliga högskolorna. Utredningen har fullgjorts genom ett den 29 februari 1952 dagtecknat betänkande. Över betänkandet har utlåtanden avgivits av statskontoret, vetenskapsakademiens förvaltningsutskott, vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, universitetskanslern, rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, organisationskommittén för medicinska högskolan i Göteborg, styrelserna för Stockholms och Göteborgs högskolor, rektorsämbetena vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö, styrelserna för farmaceutiska institutet och socialinstitutet i Stockholm, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, rektorsämbetena vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola i Göteborg, direktionen över gymnastiska centralinstitutet, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för veterinärhögskolan, skogshögskolans lärarråd, statens skogsforskningsinstitut, statens lönenämnd, statens pensionsanstalt, stadskollegierna i Stockholm och Göteborg samt Sveriges laboratorers förening, Sveriges professorers förening och Tjänstemännens centralorganisation.

**1. Vissa frågor angående pensionsförhållandena för akademiska lärare m. fl.*****Nuvarande pensionsförhållanden.***

De i prop. 1952:12 avsedda statliga befattningarna med lönegradsbeteckningen Ca eller Ce är förenade med pensionsrätt enligt 1947 års allmänna

tjänste- och familjepensionsreglementen. En av Föreningen Skogsarbeten bekostad personlig professur i skoglig arbetslära vid statens skogsforskningsinstitut, som i avlöningshänseende är likställd med avdelningsföreståndarbefattning vid institutet och i dess personalförteckning åsatts lönegradsbeteckningen Ca, är emellertid enligt Kungl. Maj:ts brev den 20 maj 1949 inte förenad med pensionsrätt enligt statliga pensionsreglementen. Denna professur berörs inte av utredningens förslag.

De oreglerade akademiska lärarbefattningarna vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet är underkastade 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Ett undantag utgör professuren i rasbiologi vid Uppsala universitet, vilken emellertid är förenad med befattningen som chef för rasbiologiska institutet, som i sin tur är hänförd under nyssnämnda reglementen.

Innehavaren av den personliga professuren i experimentell fysik vid vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik K. M. G. Siegbahn samt professorn och föreståndaren för naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning E. H. O. Stensiö är tillförsäkrade pensionsrätt i enlighet med vad som gäller för universitetsprofessor.

Tjänsten på indragningsstat som föreståndare för de under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hörande ostasiatiska arkeologiska samlingarna är förenad med tjänstepensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet och med familjepensionsrätt enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente.

Director musices vid universitetet i Uppsala och kapellmästaren vid Lunds universitet åtnjuter rätt till tjänstepension enligt 1907 års civila pensionslag. Befattningarna är inte förenade med statlig familjepensionsrätt. Director musices är emellertid delägare i »universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn» och kapellmästaren vid Lunds universitet i »pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund». Båda dessa pensionsinrättningar har år 1939 övertagits av staten och förvaltas av statskontoret.

Docenterna saknar pensionsrätt i denna sin egenskap.

Pensioner, som utgår enligt äldre bestämmelser än 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen, omregleras bl. a. enligt kungörelserna den 30 juni 1947 (nr 657) och den 14 maj 1948 (nr 257).

I fråga om pensionsålder tillämpas för samtliga här avsedda pensionsberättigade befattningshavare, som inte är förordnandetjänstemän, förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m. samt kungörelsen samma dag (nr 336) med särskilda föreskrifter i fråga om tillämpningen av nämnda förordning. Av denna framgår, att pensionsåldern inträder under en period, som börjar vid utgången av den kalendermånad, under vilken

befattningshavaren fyller 65 år, och upphör vid utgången av den kalendermånad, under vilken han fyller 66 år. Under denna period kan befattningshavaren avgå när han önskar, under förutsättning att han i stadgad tid före avgångsdagen har ingivit ansökning om avsked.

Enligt 1907 års civila pensionslags huvudbestämmelser beträffande för hel pension erforderligt antal tjänstår gäller en tjänstålder av 35 år för manlig och 30 år för kvinnlig befattningshavare. För director musices vid Uppsala universitet och kapellmästaren vid Lunds universitet erfordras dock endast 25 tjänstår för hel pension.

Normaltjänståldern enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente är 30 år; denna tjänstålder gäller för befattningen på indragningsstat som föreståndare för de under vitterhetsakademien hörande ostasiatiska arkeologiska samlingarna.

I 1941 och 1947 års allmänna tjänstepensionsreglementen har bestämmelsen om 30 år som normaltjänstålder bibehållits. För de av förevarande utredning berörda statliga befattningarna är tjänståldern emellertid i många fall lägre. Enligt tjänståldersförteckningen i bil. B till 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente skall sålunda 25 år utgöra tjänstålder för professorer och befattningshavare inom laboratorgraden vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet — denna tjänstålder torde gälla också för chefen för rasbiologiska institutet — och enligt tjänståldersförteckningen i bil. C till 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente gäller samma tjänstålder för professor och avdelningsföreståndare vid naturhistoriska riksmuseet, professor och föreståndare vid statens etnografiska museum samt för professor vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, gymnastiska centralinstitutet, lantbrukshögskolan, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan ävensom för avdelningsföreståndare vid statens skogsforskningsinstitut.

I fråga om tjänstårsberäkning stadgas i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, att på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver beror om och i vad mån tid, varunder tjänsteman har fullgjort arbete eller uppdrag i eller utom statens tjänst, må tillgodoräknas såsom tjänstår, där sådan tillgodoräkning inte sker författningsenligt. Motsvarande bestämmelser finnes i 1941 års tjänstepensionsreglemente och civila tjänstepensionsreglementet. Enligt praxis tillgodoräknar Kungl. Maj:t i enlighet med detta stadgande med vissa undantag två tredjedelar av icke pensionsberättigande statlig anställning som tjänstår i pensionshänseende. I vissa fall har även annan tjänstetid tillgodoräknats.

I anslutning till en överenskommelse vid statsövertagandet den 1 juli

1939 av universitetens familjepensionskassor förordnade Kungl. Maj:t genom ämbetsskrivelse den 23 augusti 1940, att professor, prosektor, laborator och lärare i medicinsk radiologi vid universiteten eller karolinska institutet, observator och föreståndare för den zoologiska institutionens entomologiska avdelning i Lund ävensom chefen för rasbiologiska institutet skulle enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande i varje särskilt fall, äga som tjänstår för pension enligt civila tjänstepensionsreglementet tillgodoräkna tid, varunder befattningshavaren före tillträdet av befattningen fullgjort forsknings- eller lärarverksamhet som docent eller bestritt befattning som lärare eller tjänsteman vid universitetet. Vad sålunda förordnats äger giltighet endast så länge det för hel pension erforderliga antalet tjänstår utgör lägst 25.

### *Utredningens förslag.*

Utredningen har framhållit, att ett bifall till den i prop. 1952: 12 föreslagna löneregleringen automatiskt medför en motsvarande reglering av pensionsunderlagen för de av löneregleringen berörda befattningshavarna i det att 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente blir tillämpligt på samtliga. Löneregleringen påkallar därför i och för sig inga särskilda anordningar för pensioneringens del. Utredningen har emellertid erinrat, att för den akademiska lärarpersonalen råder oenhetliga bestämmelser i fråga om tjänstaldern, samt anfört, att en ändring har syntts erforderlig av gällande föreskrifter om den tidpunkt, då skyldighet att avgå på grund av uppnådd viss levnadsålder inträder.

I fråga om *reguljär avgångsdag* har utredningen föreslagit, att — i likhet med vad som gäller för lärare vid högre allmänt läroverk — avgång under pensioneringsperioden må äga rum endast vid utgången av kalenderhalvår för professorer, befattningshavare i laboratorgraden, docenter och forskardocenter vid universiteten och de statliga högskolorna, om inte avgång vid annan tidpunkt av perioden påkallas av nedsatt arbetsförmåga eller av annat skäl medges av den entledigande myndigheten.

Utredningen har framhållit, att inom undervisningsväsendet i övrigt inträder lärares avgångsskyldighet på grund av uppnådd viss levnadsålder i allmänhet vid tidpunkt, som ligger mellan två på varandra följande läsår eller terminer. Från skilda håll har framhållits det önskvärda i att liknande regler införes beträffande akademiska lärares skyldighet att avgå.

Enligt utredningens mening får detta önskemål anses vara berättigat. Beträffande de skilda läroanstalterna råder emellertid rätt olika förhållanden med avseende på tidpunkten för läsårets början och slut samt läsårets indelning i terminer. På grund härav skulle det, för att helt förhindra avgång i samband med ålderspensionering under pågående termin, krävas

särbestämmelser beträffande ett flertal fackhögskolor och även andra institutioner. Enligt utredningens uppfattning bör man emellertid söka undvika en alltför omfattande specialreglering.

Efter att ha övervägt olika lösningar av frågan har utredningen stannat för att förorda en tillämpning av de nyssnämnda för de högre allmänna läroverkens lärare gällande bestämmelserna.

Utredningen har erinrat, att gällande *tjänståldersbestämmelser* för statliga befattningshavare m. fl. torde bli föremål för översyn av 1948 års pensionsålderskommitté, men har ansett sig böra upptaga frågan till behandling i förevarande sammanhang med hänsyn till att en ändring i fråga om tjänståldern lämpligen bör genomföras i samband med löneregleringen och med hänsyn till att utredningen förordar, att ytterligare två högskolor — Stockholms och Göteborgs — nu skall inordnas under det statliga pensionsväsendet. Utredningen har i förevarande hänseende föreslagit, att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår skall bestämmas till 30 för samtliga av löneregleringen berörda befattningshavare och som sin mening uttalat, att ett sådant krav låter sig väl förena med de nuvarande grunderna för beräkning av tjänstår.

Utredningen har anfört, att det knappast finnes anledning bibehålla de olika regler i förevarande avseende, som gäller beträffande laborator m. fl. vid reglerad högskola (tjänstålder 30 år) och laborator vid annan läroanstalt (tjänstålder 25 år). Denna skiljaktighet bör enligt utredningens mening därför undanröjas. Vidare ifrågasätter utredningen, om det är sakligt motiverat att i fråga om tjänståldersbestämmelserna göra åtskillnad mellan laborator och professor med anställning vid en och samma läroanstalt.

Vad som enligt utredningens mening främst aktualiserar tjänståldersfrågan är emellertid förslaget om inplacering av de stipendierade docenterna på löneplan. Jämlikt löneregleringsförslaget skall nämligen sådan docent regelmässigt erhålla extra ordinarie anställning för en sammanlagd tid av 6 eller i vissa fall 7 år. Inrättas dylika befattningar för docenterna, torde lärarna vid universiteten och de andra läroanstalter, där docentanställning ingår i karriären, i allmänhet erhålla pensionsrätt på grund av dylik anställning vid 30 å 35 års ålder. Utredningen framhåller vidare, att vissa befattningshavare vid sådan anställnings vinnande redan torde ha förvärvat vissa tjänstår i pensionshänseende, t. ex. lärare inom teologisk fakultet på grund av prästerlig församlingstjänst, lärare inom medicinsk fakultet på grund av civilmilitär beställning såsom läkare, lärare vid filosofisk fakultet på grund av anställning inom undervisningsväsendet o. s. v. Aldern för första tillträde av pensionsberättigande tjänst torde alltså genomsnittligt ligga något lägre än medelåldern för vinnande av extra ordinarie docentanställning. Dessutom kan tillgodoräkning i viss omfattning



erhållas även beträffande icke pensionsberättigande anställningstid, som har föregått dylika med pensionsrätt förenade befattningar.

På grund av det anförda finner utredningen skäl inte föreligga att för de extra ordinarie docenterna tillämpa annan tjänstålder än den som numera är den normala eller 30 år. Då docent knappast torde komma att i denna egenskap beredas extra ordinarie anställning vid så hög ålder att fråga kan uppkomma om ålderspension, blir tjänståldersbestämmelsen för sådan befattningshavare följaktligen av betydelse i huvudsak endast för beräkning av sjuk- och familjepension.

Vad angår professorer och befattningshavare i laboratorsgraden har utredningen framhållit, att vid vissa högskolor finnes med pensionsrätt förenade befattningar, vilka med hänsyn till arten av arbetsuppgifterna närmast är att betrakta som rekryteringstjänster till docent- och högre befattningar. Sålunda finnes vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan med pensionsrätt förenade assistenttjänster. Den som utnämnes till professor eller laborator vid någon av dessa högskolor, torde således i allmänhet räkna tjänstår redan från första anställning som extra ordinarie assistent. Utsikterna för lärarpersonalen vid här ifrågakarande högskolor att intjäna hel pension är följaktligen i stort sett desamma som inom statsförvaltningen i allmänhet, såvitt angår personer med akademisk utbildning.

Vid tandläkarhögskolorna, där docentanställning för närvarande icke förekommer, är det — förutom professorerna (tjänstålder 25 år) och laboratorerna (tjänstålder 30 år) — endast avdelningstamläkarna (tjänstålder 30 år) av lärar- och forskarpersonalen, som har pensionsrätt. Assistenten och amanuensen är nämligen arvodesanställda utan pensionsrätt. Då tandläkarhögskolornas organisation är relativt ny, anser utredningen det knappast möjligt att på grund av erfarenheterna göra någon beräkning av det antal tjänstår, som normalt bör kunna förvärfvas på grund av innehavda extra ordinarie eller ordinarie befattningar i karriären avdelningstamläkare — laborator — professor vid tandläkarhögskola. Relationen mellan antalet professorer och laboratorstjänster är sådan, att det torde finnas anledning förmoda, att de förra normalt komma att besättas ur laboratorernas krets, sedan undervisningen vid dessa högskolor väl kommit i gång i planerad omfattning. Detta förhållande talar enligt utredningens mening för att tjänståldern för professor och laborator vid ifrågakarande högskolor bör vara densamma.

Vid övriga akademiska lärosäten förekommer för assistenter, amanuenser eller motsvarande personal endast extra eller arvodesanställning utan pensionsrätt.

I fråga om de tekniska högskolornas lärare framhåller utredningen att dessa står närmare det enskilda näringslivet än fallet är med de akademiska lärarna i allmänhet. De förstnämnda lärarna rekryteras i icke ringa

utsträckning från industrien och även förekommer det, att t. ex. professor vid teknisk högskola lämnar sin statstjänst för att övergå till icke-statlig verksamhet. Med den utbredning pensioneringen av i enskild tjänst anställda har fått under de senaste årtiondena anser utredningen det numera vara regel, att den som övergår från dylik tjänst till lärarbefattning vid teknisk högskola har förvärvat en mot tiden för den icke-statliga anställningen svarande pension. Därav följer, om pensionen betraktas som en förmån vilken intjänas efter hand som arbete utföres, att man principiellt icke bör gå under den normala tjänståldern beträffande enstaka grupper av statsanställda endast av den anledningen att karriären för vissa anställningshavare till en del ligger utanför den statliga verksamheten. Huruvida och i vilken mån icke-statlig tjänstgöring skall beaktas i pensions-hänseende för den som tillträder statstjänst torde, såsom allmänna tjänstepensionsreglementet förutsätter, få bero av Kungl. Maj:ts prövning från fall till fall. Några särskilda bestämmelser beträffande de tekniska högskolornas lärare i fråga om det för hel pension erforderliga antalet tjänst-år finner utredningen därför icke vara påkallade.'

De synpunkter, som i det föregående har återgivits beträffande de akademiska lärarna i allmänhet, gäller enligt utredningens mening i det hela även tjänstemännen vid övriga institutioner, som omfattas av löneregleringsförslaget. Även beträffande sistnämnda befattningshavare anser utredningen således skäl tala för att man nu inför en enhetlig tjänståldersbestämmelse samt att den ifrågavarande gruppen därvid behandlas lika med den stora massan av civilstatstjänstemän.

På grund av det anförda och under erinran om möjligheten för pensionsberättigad befattningshavare att efter framställning hos Kungl. Maj:t erhålla viss tillgodoräkning som tjänstår i pensionshänseende av tjänstgöringstid före tillträdet av pensionsberättigande tjänst förordar utredningen beträffande samtliga befattningar, som omfattas av löneregleringsförslaget, att för hel pension skall fordras 30 tjänstår. Övergångsvis bör emellertid innehavare av befattning, för vilken den 30 juni 1952 gäller krav på 25 tjänstår för hel pension, behållas vid denna bestämmelse så länge han i en följd kvarstår i dylik befattning.

Utredningen föreslår vidare, att tillämpningen av bestämmelserna i den förutnämnda ämbetsskrivelsen den 23 augusti 1940 begränsas till att gälla endast de nuvarande befattningshavare, som bestämmelserna avser. Efter den 30 juni 1952 nytillträdande befattningshavare i de tjänster, som avses i brevet, skulle därmed likställas med statstjänstemän i allmänhet i fråga om möjligheterna att som tjänstår i pensionshänseende få tillgodoräkna tid, varunder med statlig pensionsrätt icke förenad anställning innehafts.

Enligt de övergångsbestämmelser, som har utfärdats i anledning av 1947 års allmänna familjepensionsreglementes ikraftträdande, äger de föreskrif-

ter, som har meddelats i anledning av statens övertagande av vissa familjepensionskassor, tillämpning även beträffande befattningshavare, som erhåller pensionsrätt enligt detta reglemente. De särskilda förmåner, som vid statens övertagande av olika familjepensionskassor tillförsäkrades de dåvarande delägarna, universitetsprofessorer m. fl., gäller alltså oförändrade efter det att 1947 års reglemente blivit tillämpligt på befattningshavarna.

En konsekvens av den i statens allmänna avlöningsreglemente tillämpade nettolöneprincipen blir att familjepensionsavdrag inte kommer att ske för någon av pensionsregleringen berörd befattningshavare.

#### *Yttrandena.*

Utredningens förslag om reguljär avgångsdag under pensioneringsperioden för professorer, befattningshavare i laboratorsgraden, docenter och forskardocenter vid universiteten, de medicinska högskolorna, tandläkarhögskolorna, de tekniska högskolorna samt lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna har i allmänhet tillstyrkts av de berörda remissmyndigheterna, av vilka många emellertid anser, att steget bör tagas fullt ut så att den reguljära avgångsdagen bestämmes till den 30 juni, d. v. s. utgången av läsåret. Detta har förordats av *rektorsämbetena vid universitetet i Lund, karolinska institutet, tandläkarhögskolan i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola, styrelsen för veterinärhögskolan* ävensom *Sveriges professorers förening*. I ett av styrelsen för veterinärhögskolan åberopat yttrande av högskolans lärarkollegium har framhållits, att undervisningen vid fackhögskolorna i många ämnen är fördelad över ett helt läsår. Det kan därför medföra svårigheter för undervisningen, om en lärare avgår efter höstterminens slut lika väl som om han avgår under pågående termin. Lärarkollegiet har med anledning härav förordnat, att avgång normalt bör ske först med utgången av läsår. Rektor vid tekniska högskolan i Stockholm har erinrat, att höstterminen vid teknisk högskola börjar den 22 september och slutar den 8 februari, medan vårterminen tager sin början den 9 februari och slutar den 22 juni. Under höstterminens sista del är tentamensperiod anordnad. I de flesta större ämnena tager undervisningen sin början vid höstterminens början samt löper över hela den efterföljande vårterminen. Vidare är kurserna till skillnad från kurserna vid universiteten direkt programbundna och svarande mot tentamensfordringarna för godkänt betyg. Ur högskolans synpunkt skulle det därför vara av stor praktisk betydelse om budgetårsskiftet — således den 30 juni — bestämmes som enda avgångsdag.

*Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* samt *lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet* och *direktionen över gymnastiska centralinstitutet* har uttalat sig för att avgångsdagen jämväl vid nämnda institut anpassas till terminsindelningen.

Utredningens förslag beträffande tjänstålder — att för hel pension skall erfordras 30 år — har tillstyrkts av *statskontoret*, som emellertid anser att höjningen av tjänståldern vad angår de tekniska högskolornas lärare förutsätter medgivande av tillgodoräkning av enskild tjänst i större utsträckning än som följer av Kungl. Maj:ts nu tillämpade praxis i detta hänseende. *Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* och *skogshögskolans lärarråd* har förklarat sig inte ha något att erinra mot förslaget.

I vad förslaget avser höjning av tjänståldern för professorerna har det samma avstyrkts av *universitetskanslern* och *samtliga övriga hörda akademiska myndigheter* ävensom av *Sveriges professorers förening*. I flera av remissyttrandena har påpekats att genomsnittsåldern såväl vid erhållande av docentstipendium som vid professorsutnämning är relativt hög. Ett genomförande av utredningens förslag kan därför befaras medföra svårigheter för en professor att förvärva tillräckligt antal tjänstår för hel pension. Universitetskanslern har särskilt framhållit de ogynnsamma betingelserna i förevarande avseende för vissa innehavare av medicine professurer i kliniska ämnen och professurer vid tandläkarhögskolorna. Dessa professurer rekryteras nämligen ofta med personer, som före sin utnämning inte innehåft pensionsberättigande statstjänst eller statlig arvodesanställning utan kommunal eller enskild tjänst. Härtill kommer beträffande de medicinska högskolorna att antalet docentstipendier i kliniska ämnen är mycket begränsat. Vidkommande tandläkarhögskolorna framhålles, att docentanställning där helt saknas och avdelningstandläkartjänsterna inte kan betraktas som passagetjänster till professurer. Universitetskanslern har funnit det vanskligt att innan åtgärder har vidtagits i syfte att ordna en i pensionsavseende betryggande övergång mellan anställning i kommunal eller enskild tjänst till statlig befattning skärpa de nuvarande reglerna för erhållande av hel professorspension.

Liknande synpunkter har anförts särskilt i fråga om de tekniska högskolornas professorer. *Överstyrelsen för de tekniska högskolorna* har sålunda anført bl. a. följande.

Genomsnittsåldern för vinnande av professur vid de tekniska högskolorna kan uppskattas till 43 år, lägre för professurer i grundläggande ämnen och högre för professurer i tekniska tillämpningsämnen. Antalet pensionsberättigande tjänster vid högskolorna, från vilka professurer kunna antagas bli rekryterade, är ringa. Vid bifall till av Kungl. Maj:t i propositioner till årets riksdag framlagda förslag kommer sålunda från och med nästa budgetår vid tekniska högskolan i Stockholm antalet docentbefattningar att utgöra 8 och antalet laboratorbefattningar 4. Vid Chalmers tekniska högskola komma docentbefattningarna att uppgå till 4 och laboratorbefattningarna till 2, vartill kommer en observatorsbefattning. Antalet ordinarie professurer åter kommer att utgöra vid tekniska högskolan i Stockholm 57 och vid Chalmers tekniska högskola 32. Relationen mellan antalet professurer och övriga här berörda tjänster vid de olika tekniska högskolorna

är alltså sådan, att de förra normalt ej kunna antagas komma att besättas med befattningshavare ur de senares krets. Då antalet professorer vidare till den helt övervägande delen avse tekniska tillämpningsämnen, lär ett genomförande av kommitténs förslag komma att innebära, att en professor vid en teknisk högskola endast i ett relativt obetydligt antal fall kan komma att intjäna hel pension, även med beaktande av att professorer i viss utsträckning besättas med innehavare av pensionsberättigande tjänster utanför de tekniska högskolorna. Framställningar om rätt att för tjänstårsberäkning tillgodoräkna tid, varunder befattningshavare fullgjort arbete eller uppdrag i eller utom statens tjänst, torde därför vid en utsträckning av tjänstaldern för de tekniska högskolornas professorer till 30 år komma att avsevärt öka i omfattning.

Förslaget om höjning av tjänstaldern för andra än professorer har för laboratorsbefattningarnas vidkommande avstyrkts av *Sveriges laboratorers förening*. *Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* har ansett, att samtliga befattningshavare i laboratorsgraden ävensom statsagronomerna bör erhålla hel pension efter 25 tjänstår. I övrigt har utredningens förslag i stort sett inte mött erinran från remissmyndigheterna. *Universitetskanslern* har sålunda uttalat, att samma starka skäl som i fråga om professorerna inte föreligger för ett bibehållande av 25-årsregeln för de befattningar inom laboratorsgraden, för vilka den hittills har gällt. Dessa befattningar tillträdades nämligen i allmänhet vid yngre ålder än professorer.

*Statskontoret* har erinrat om förekomsten av vissa icke-statliga familjepensionsfonder vid universiteten och därom anfört följande.

I samband med statsverkets övertagande fr. o. m. den 1 juli 1939 av Uppsala universitets pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn (prop. 186/1939) förbehölls vissa åkerlottsmedel och donationsfonder pensionsinrättningens intressenter. Dessa disponeras för beredande av pensionsförstärkning efter vissa grunder åt efterlevande till befattningshavare vid universitet. Enligt vad statskontoret under hand inhämtat, uppgå dessa pensionstillägg till 25 procent, i vissa fall mera, av utgående statlig familjepension. Med de avsevärda förhöjningar av statsmedel, som genom omregleringskungörelserna nr 575/1946, 657/1947 och 257/1948 kommit dessa pensionstagare till del, finnas enligt statskontorets mening icke längre samma skäl som tidigare för att för dylikt ändamål disponera dessa medel, i vart fall icke åkerlottsmedlen. Än mindre torde beträffande de befattningshavare, som omfattas av löneregleringsförslaget, föreligga motiv för att befattningshavarna vid Uppsala universitet alltjämt skola intaga en dylik förmånsställning. Frågan om den framtida dispositionen av här avsedda medel synes snarast böra göras till föremål för utredning. Vid Lunds universitet finnes en särskild pensionskassa »Lunds universitets änke- och pupillkassa», från vilken kassa utdelas familjepensioner å 400—500 kronor för år. Dessa grunda sig emellertid helt på erlagda avgifter, varför kassan närmast torde vara att jämställa med enskild försäkringsinrättning. Kassan lär alltså icke beröras av den föreslagna löne- och pensionsregleringen.

## Departementschefen.

Den i prop. 1952: 12 föreslagna löneregleringen medför för professorer och vissa andra akademiska lärare vid universiteten och de statliga högskolorna automatiskt en motsvarande reglering av pensionsunderlagen. Löneregleringen påkallar därför i och för sig inga särskilda anordningar för pensioneringens del. Såsom det föregående utvisar har emellertid utredningen upptagit till behandling vissa spörsmål, som utredningen har ansett böra prövas i anslutning till löne- och pensionsregleringens genomförande.

Vad först angår frågan om bestämmandet av reguljär avgångsdag för de akademiska lärarna innebär utredningens förslag att avgång under pensioneringsperioden normalt skall få äga rum endast vid utgången av kalenderhalvår. Detta förslag har allmänt tillstyrkts. Emellertid har i åtskilliga remissyttranden framhållits, att avgång vid årsskifte ur undervisningssynpunkt i många fall kan medföra lika stora olägenheter som avgång under pågående termin. Med anledning härav har förordats, att avgång normalt skall ske endast den 30 juni, d. v. s. vid den tidpunkt då läsåret vid flertalet av ifrågakvarande institutioner har avslutats.

De skäl, som har anförts till stöd för sistnämnda ståndpunkt, synes mig vägande. Jag föreslår därför, att avgång under pensioneringsperioden för i det följande angivna befattningshavare endast må äga rum den 30 juni, om inte avgången påkallas av nedsatt arbetsförmåga eller den myndighet, som äger att entlediga från tjänsten, eljest finner skäl medge att avgången sker vid annan tidpunkt. Denna avgångsdag bör gälla för professorer, befattningshavare inom laboratorsgraden, forskardocenter och docenter vid universiteten och de statliga högskolorna ävensom för professorer vid farmaceutiska institutet, gymnastiska centralinstitutet samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet. Samma bestämmelse bör avse även director musices.

Utredningens förslag om höjning av tjänstaldern för professor med 5 år till 30 år har däremot avstyrkts av så gott som samtliga akademiska myndigheter. Även om vissa skäl talar för en höjning av tjänstaldern för professorerna, anser jag mig med hänsyn till att 1948 års pensionsålderskommitté har till uppdrag bl. a. att göra nu gällande tjänstaldersbestämmelser till föremål för en allmän översyn inte böra i förevarande sammanhang förorda en ändring av tjänstaldern för professorerna.

För laboratorgruppen gäller f. n. olika tjänstålder allteftersom fråga är om laborator med oregerad lön eller laborator med reglerad lön. För de sistnämnda gäller en tjänstålder av 30 år, medan för laboratorer med oregerad lön erfordras endast 25 tjänstår. Då anledning inte finnes att bibehålla olika tjänstaldersbestämmelser för befattningshavare inom laboratorgruppen och olägenheter inte har försports av den för laborator med

reglerad lön stipulerade tjänståldern, förordar jag, att för samtliga laboratorer det för hel pension erforderliga antalet tjänstår fastställs till 30 år. Övergångsvis bör emellertid innehavare av befattning, för vilken den 30 juni 1952 gäller krav på 25 tjänstår för hel pension, behållas vid denna bestämmelse, så länge han i en följd kvarstår i dylik befattning.

Samma tjänstålder som för laborator bör gälla även för director musicæ samt för forskardocent och docent. För sistnämnda båda grupper kommer tjänståldern, såsom utredningen har framhållit, i huvudsak att få betydelse endast för beräkning av sjuk- och familjepension.

Vad utredningen föreslagit i fråga om tillämpningen av de i ämbetskrivelsen den 23 augusti 1940 meddelade bestämmelserna angående tillgodoräkning av viss tjänstgöring finner jag mig kunna biträda. Jag ansluter mig likaså till statskontorets förslag, att frågan om den framtida dispositionen av de s. k. åkerlottsmedlen göres till föremål för utredning.

Den föreslagna bestämmelsen om reguljär avgångsdag för innehavare av vissa lärarbefattningar synes lämpligen böra intagas i förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m. Bibehållandet av en tjänstålder om 25 år för professorer föranleder, att de nuvarande oreglerade statliga befattningarna av detta slag bör upptagas i tjänståldersförteckningen i bil. C till tillämpningsföreskrifterna till 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente.

## 2. Pensionsreglering för professorer m. fl. vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

### *Nuvarande pensionsförhållanden.*

Stockholms och Göteborgs högskolor har hittills sört för sina anställdas pensionering på grund av bestämmelser, intagna i grundstadgar eller statuter för högskolorna eller i särskilda pensionsreglementen för högskolornas befattningshavare, eller också genom beslut om pension i de enskilda fallen.

Pensioneringen enligt utfärdade bestämmelser har i stort sett varit bunden till förefintliga pensionsfonder, och bestämmande för pensionsavvägningen har varit fondernas förmåga att ekonomiskt bära åtagna pensionsförpliktelser.

Pensioneringen genom beslut i varje enskilt fall har dels avsett förbättring av de reglementsenliga pensionerna, dels ordnande av pension åt befattningshavare, som inte har varit genom pensionsreglemente eller eljest berättigade att åtnjuta pension. Vägledande vid dessa beslut har — åtminstone under de senare åren — varit de regler, som gäller inom det statligt ordnade pensionsväsendet. I flertalet fall har den begränsade medels-

tillgången för högskolorna inte möjliggjort att hålla pensionsnivån i paritet med den statliga.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 december 1951 omräknas numera utgående pensioner från högskolorna i huvudsaklig överensstämmelse med de i kungörelserna den 30 juni 1947 (nr 657) och den 14 maj 1948 (nr 257) angivna grunderna för omreglering av motsvarande statliga pensioner.

*Stockholms högskola.* Reglementsenslig pensionering finns ordnad bara för professorer och nuvarande innehavare av sekreterare- och kamrerarebefattningarna vid högskolan. Bestämmelserna för denna pensionering återfinnes i gällande grundstadgar för högskolan och i ett från och med den 1 januari 1933 gällande pensionsreglemente.

Grundstadgarnas pensionsbestämmelser avser endast professorerna och innebär i huvudsak följande.

Skyldighet att avgå inträder vid uppnådda 65 år, om inte styrelsen anmodar befattningshavaren att kvarstå. I regel må kvarstående inte utsträckas till efter 68 år.

Har befattningshavare fyllt 65 år och uppnått minst 30 anställningsår som lärare vid högskola, därav åtminstone de 20 sista åren vid Stockholms högskola, utgår pension med 70 procent av avlöningen vid avskedet eller, om denna är högre än 7 000 kronor, av detta belopp. Är tjänstetiden kortare än 30 år men minst 25 år, utgår avkortad pension. Rätt till viss pension inträder vid avgång efter uppnådda 60 år och minst 25 tjänsteår.

Pensionsreglementet utgör i skilda avseenden en påbyggnad till grundstadgarnas pensionsbestämmelser. Av föreskrifterna i reglementet torde här få nämnas allenast följande.

För den som har utnämnts till professor vid högskolan före 46 års ålder skall ålderspensionen utgöra, om avgången har skett vid 65 år, 6 750 kronor, vid 66 år 7 500 kronor och vid 67 år 8 250 kronor för år. För att förstnämnda pensionsbelopp skall utgå krävs alltså 20 tjänstår. För den som vid utnämningen har uppnått 46 års ålder utgår på visst sätt avkortad pension.

För juris professor är pensionsbeloppen högre.

Enligt reglementet föreligger under där närmare angivna förutsättningar också rätt till pension för änka och barn. Hel änkepension är 3 000 kronor. Änka och barn erhåller 4 000 kronor. För varje barn därutöver utgår 500 kronor. — Ensamt barn får 2 000 kronor, två barn 3 000 kronor; för varje barn därutöver utgår 500 kronor. Vid beräkning av familjepension gäller samma avkortningsregler som i fråga om tjänstepension.

Enligt pensionsreglementet skall vissa årliga avgifter erläggas, i allmänhet lägst 660 kronor och högst 1 380 kronor. Befattningshavare, som vid sin utnämning har fyllt 46 men ej 55 år och som styrker sig äga god hälsa, kan genom frivilliga avgifter tillförsäkra sig och sina efterlevande fulla pensionsbelopp.

De nuvarande innehavarna av sekreterare- och kamrerarebefattningarna vid högskolan äger rätt till egenpension och familjepension. Avgångsskyldighet för dessa befattningshavare inträder vid 67 år, om styrelsen inte



anmodar vederbörande att kvarstå. Egenpension utgör 6 000 kronor, om befattningshavaren vid avgången fyllt minst 65 år. Familjepension utgår enligt särskild tabell. Den årliga pensionsavgiften utgör 804 kronor.

Beträffande vissa av Stockholms högskolas befattningshavare råder särskilda pensionsförhållanden. I detta avseende torde jag få hänvisa till betänkanudet.

I anslutning till de allmänna bestämmelser rörande avlöning m. m., som har utfärdats i avvaktan på en revision av grundstadgarna för Stockholms högskola, har generellt stadgats, att uppkommande frågor om pension till befattningshavare vid högskolan eller till efterlevande till dylik befattningshavare skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och avgörande.

Vidare har meddelats bestämmelser om erläggande av pensionsavgifter. För professor vid högskolan, som är skyldig erlägga pensionsavgift, skall avgiften tills vidare utgå efter oförändrade grunder. Professor, som inte är innehavare av professur, förenad med pensionsrätt enligt högskolans pensionsreglemente, ävensom laborator skall, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmer, vara skyldig att tills vidare å sin lön vidkännas tjänste- och familjepensionsavdrag i likhet med motsvarande befattningshavare vid statsuniversitet. Omfattar pensionsrätten endast familjepension, skall befattningshavaren vidkännas endast tjänstepensionsavdrag.

För pensioneringsändamål finnes för närvarande två pensionsfonder vid högskolan, professorernas pensionsfond och en år 1922 grundad fond för pensionering av vaktmästare. Den 30 juni 1951 uppgick den förra fonden till 3 632 267: 02 kronor och den senare till 43 671: 42 kronor. Vid samma tidpunkt var således fondernas sammanlagda belopp 3 675 938:44 kronor.

*Göteborgs högskola.* Den genom högskolans försorg ordnade reglements- enliga pensioneringen ansluter närmare till grunderna för den statliga pensioneringen än vad fallet är beträffande pensionsbestämmelserna för Stockholms högskolas befattningshavare.

Pensionsbestämmelserna är intagna i statuterna för Göteborgs högskola och i ett den 23 februari 1926 antaget avlönings- och pensionsreglemente för högskolans professorer samt ett den 18 november 1904 antaget reglemente för änke- och pupillkassan vid högskolan. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

Skyldighet att avgå med rätt till pension inträder vid 65 års ålder, om inte styrelsen för högskolan anmodar befattningshavaren att kvarstå och han själv förklarar sig villig därtill. Pensionen utgör 7 500 kronor för år, om tjänstarens antal vid högskolan uppgår till minst 25. Har detta antal tjänstär inte uppnåtts, utgår pensionen med avkortat belopp i förhållande till antalet tjänstär.

Avgångsskyldighet inträder också om befattningshavare, som inte har uppnått 65 år, under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, van-

förhet eller lyte har varit ur stånd att tjänstgöra och han befinnes vara för framtiden tjänsteoförmögen. I sådant fall bestämmes pensionen enligt samma regler som vid avgång efter uppnådda 65 år. Pensionen skall emellertid uppgå till minst 75 procent av den pension, som skulle utgå om befattningshavaren kvarstår i tjänst till 65 år.

Tjänstepensionsavgiften utgör enligt styrelsebeslut den 6 juni 1945 175 kronor för professor utnämnd före den 1 januari 1935 och 492 kronor för annan professor.

Reglementet för änke- och pupillkassan vid Göteborgs högskola avser innehavare av befattning såsom professor, sekreterare eller vaktmästare. Den som har tillträtt sådan befattning efter det kassan upprättades är förpliktad till delaktighet i kassan. Förpliktelse till delaktighet i kassan föreligger inte beträffande befattningshavare, som är »lagligen skyldig att vara delägare i annan offentlig, för statens eller kommunens befattningshavare avsedd änke- och pupillkassa». Från delaktighet undantages bl. a. den som vid utnämningen till sin befattning har uppnått 55 år. På grund härav är professorn i konsthistoria med konstteori S. G. M. Strömbom undantagen från familjepensionsrätt.

Pension utgår under i reglementet närmare angivna förutsättningar till änka och barn. Pensionens belopp utgör, om både änka och barn eller om minst tre barn efterlämnas, för efterlevande till professor 2 400 kronor, till sekreterare 1 800 kronor och till vaktmästare 600 kronor. Om blott ett barn efterlämnas, utgår pensionen med hälften av nämnda belopp. För änka ensam eller om blott två barn efterlämnas utgör pensionen i nämnda befattningshavargrupper respektive 1 800 kronor, 1 350 kronor och 450 kronor.

Enligt reglementet skall delägarna erlagga vissa avgifter — årsavgifter, ålderskillnadsavgifter och retroaktivavgifter. För närvarande utgör årsavgiften 435 kronor för helt år — samma belopp som enligt 1941 års allmänna familjepensionsreglemente gäller som familjepensionsavdrag för professor vid statsuniversitetet.

Jämlikt särskilda beslut av högskolans styrelse de senare åren, senast den 1 februari 1949, skall pension till professor eller professors efterlevande uppgå till samma belopp som gäller i motsvarande fall för befattningshavare vid universitetet.

I anslutning till de allmänna bestämmelser rörande avlöning m. m., som har utfärdats i avvaktan på en revision av statuterna för Göteborgs högskola, har bestämts att för innehavare av vid utgången av juni 1949 befintlig, med pensionsrätt jämlikt högskolans pensionsreglemente av den 23 februari 1926 förenad professur skall tills vidare tillämpas nämnda reglemente med däri vidtagna ändringar. Tjänstepension, som utgår enligt andra bestämmelser, skall tills vidare utgå enligt hittills gällande grunder. Professor, som är delägare i änke- och pupillkassan för högskolans befattningshavare, skall tills vidare erlagga familjepensionsavgift med belopp, som motsvarar familjepensionsavdraget för professor vid statsuniversitetet. Professor, som inte är innehavare av professur, förenad med pensionsrätt enligt högskolans förenämnda pensionsreglemente, ävensom laborator

och preceptor skall, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmer, vara skyldiga att tills vidare å sina löner vidkännas tjänste- och familjepensionsavdrag i likhet med motsvarande befattningshavare vid statsuniversitet.

Uppstår fråga om tjänstepension till annan befattningshavare än innehavare av vid utgången av juni 1949 befintlig, med pensionsrätt jämlikt högskolans pensionsreglemente av den 23 februari 1926 förenad professur eller uppstår fråga om familjepension till efterlevande till befattningshavare vid högskolan, skall frågan härom underställas Kungl. Maj:t för prövning och avgörande.

För pensioneringsändamål tillgängliga medel vid högskolan utgöres dels av två pensionsfonder, dels ock av tillgångarna i änke- och pupillkassan. Den 30 juni 1951 utvisade behållningen i pensionsfonderna följande belopp, nämligen pensionsfonden från år 1891 282 997: 47 kronor och Oskar Ekmans pensionsfond 905 348: 02 kronor. Vid samma tidpunkt var behållningen i änke- och pupillkassan 370 458: 30 kronor. Nämda dag förfogade högskolan således för pensionering totalt över 1 558 803: 79 kronor.

#### *Utredningens förslag.*

Den oenhetlighet, som präglar pensionsförhållandena vid Stockholms och Göteborgs högskolor vid jämförelse såväl högskolorna sinsemellan som mellan olika befattningshavare vid samma högskola, gör enligt utredningens uppfattning behovet av en pensionsreglering starkt framträdande. Utredningen föreslår, att — i likhet med vad som har skett inom vissa andra grenar av den statsunderstödda verksamheten under senare tid — pensionsregleringen åstadkommes genom inordnande under SPA-reglementet av de ordinarie och extra ordinarie befattningar vid högskolorna, å vilka statens allmänna avlöningsreglemente göres tillämpligt. Dessa befattningar bör hänföras till grupp A, varigenom anslutningen till SPA-reglementet blir obligatorisk. Professor bör härvid, framhåller utredningen, hänföras till pensionsklass 2:14 i det i SPA-reglementet innefattade pensionsklasssystemet och annan befattning till den mot löneplan 1 i statens löneplansförordning svarande pensionsklassen, vars nummer med tre enheter överstiger befattningens lönegradsnummer. Härvid kommer pensionsunderlagen att överensstämma med dem, som i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen har angivits för befattningar i motsvarande lönegrader.

SPA-reglementets bestämmelser i fråga om avgång på grund av ålderspensionering motsvarar för närvarande inte de nya bestämmelser, som enligt förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) är tillämpliga bl. a. på stats-tjänstemän, vilka är underkastade 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Utredningen föreslår, att pensionsåldern för befattningshavare vid högskolorna tills vidare bestämmes till 65 år för befattningshavare i pen-

sionsklass 1: 20 eller högre och eljest till 60 år, men att, då annan avgångs-ålder än nu har sagts tillämpas för jämförlig statlig befattning, pensions-åldern bestämmes till vad som gäller för den statliga befattningen. I enlighet härmed föreslås, att pensionsåldern bestämmes till 63 år för följande befattningar i härefter angivna lönegrader.

*Stockholms högskola*

Biblioteksassistent	Ce 15
Kansliskrivare	Ce 15
Kassör	Ce 15
Instrumentmakare	Ce 14
Institutionsvaktmästare	Ce 13
Kontorist	Ce 13
Maskinist	Ce 13
Kartbiträde	Ce 11
Laboratoriebiträde	Ce 11
Förste expeditionsvakt	Ce 11
Institutionsvaktmästare	Ce 11
Värmeledningsskötare och reparatör	Ce 11
Eldare	Ce 10
Eldare	Ce 9
Expeditionsvakt	Ce 10
Expeditionsvakt	Ce 9

*Göteborgs högskola*

Kontorist	Ce 13
Förste vaktmästare	Ce 13 (Ce 11)
Andre vaktmästare	Ce 12 (Ce 10)

Införes systemet med pensioneringsperioder för de under SPA-reglementet lydande befattningshavarna, bör även, anser utredningen, befattningshavarna vid Stockholms och Göteborgs högskolor omfattas av detta system.

I fråga om avgångsdag för lärare vid högskolorna förordar utredningen, att, på samma sätt som har föreslagits för andra av löneregleringen omfattade akademiska lärare, avgång på grund av ålderspensionering bör äga rum vid utgången av det kalenderhalvår, varunder pensionsåldern har uppnåtts.

I fråga om medgivande av anstånd med avgång anser utredningen, att SPA-reglementets bestämmelser för sådant medgivande bör göras tillämpliga såväl på lärarpersonalen som på övrig personal.

I överensstämmelse med vad som har föreslagits beträffande lärarna vid universiteten m. fl. förordar utredningen, att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår för samtliga här berörda befattningshavare skall fastställas till 30 år. Utredningen anser att staten, eftersom det hittills i princip har ålegat högskolorna själva att ombesörja pensioneringen av sina befattningshavare, inte kan anses ha någon formell skyldighet att bibe-

hålla de nuvarande befattningshavarna vid de äldre förmånligare grunderna för pensionsberäkning, men förordar trots detta under hänvisning till grunderna för reglering av utgående pensioner från högskolorna enligt Kungl. Maj:t förenämnda brev den 21 december 1951 att en motsvarande övergångsreglering som den vilken har föreslagits för de statliga befattningshavarna åvägabringas. Ett bibehållande av tjänståldern 20 år för professorerna vid Stockholms högskola finner sig utredningen dock inte kunna tillstyrka utan föreslår en för båda högskolornas professorer gemensam övergångsbestämmelse av innebörd att för nuvarande professorer skall för hel pension krävas 25 tjänstår. För Stockholms högskolas professorer kompenreras övergången till högre tjänstålder därav, att enligt de föreslagna pensionsbestämmelserna tjänstår får räknas även för annan anställningstid än som professor.

För laboratorer vid högskolorna föreslås inga särskilda övergångsregler.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 4 juni 1948 har sådan vid enskild högskola anställd professor, som före den 1 januari 1938 utan rätt till pension har avgått från ordinarie statlig lektorstjänst, tillerkänts uppskjuten livränta av statsmedel (prop. 1948:137; r. skr. 1951:151). Professor, som vinner pensionsrätt enligt SPA-reglementet, äger automatiskt räkna sig till godo de tjänstår han kan ha förvärvat på grund av statlig lektorsanställning. På grund härav bör i förekommande fall rätt till livränta enligt nämnda brev upphöra i och med att pensionsrätt erhålles enligt SPA-reglementet. Utredningen förutsätter, att särskild föreskrift härom icke är erforderlig.

SPA-reglementets bestämmelser innebär, att tjänstår tillgodoräknas befattningshavare för tid, varunder han har varit underkastad SPA-reglementet eller andra av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna tjänstepensionsbestämmelser. Annan tid kan tillgodoräknas såsom tjänstår efter prövning i varje särskilt fall.

Med hänsyn till att gällande pensionsreglementen och i annan ordning meddelade bestämmelser rörande pensioneringen av vissa befattningshavare vid högskolorna innehåller föreskrifter i fråga om beräkning av tjänstår har utredningen diskuterat möjligheten att till SPA-reglementet flytta över de tjänstår, som enligt nämnda föreskrifter beräknas motsvara den hittillsvarande anställningstiden för en var befattningshavare, som har haft pensionsrätt på grund av anställning vid högskolorna. Då emellertid utformningen av högskolornas nuvarande pensionsbestämmelser, även reglerna för tjänstårsberäkning, har fått en starkt individuell prägel, vilket gör dem mindre väl lämpade för en fortsatt tillämpning, låt vara för allenast förfluten tid, och dessa bestämmelser vidare lämnar rum för åtskilliga tolkningssvårigheter, har utredningen ansett sig böra förorda, att den retroaktiva tjänstårsberäkningen generellt prövas i enlighet med SPA-reglementets bestämmelser därom. Dessa innebär, *dels* att statens pensionsan-

stalt äger medge tillgodoräkning såsom tjänstår av tid, under vilken befattningshavare har innehaft i 39 § SPA-reglementet upptagen befattning, *dels ock* att annan tid kan få tillgodoräknas efter medgivande av Kungl. Maj:t, allt dock endast i den omfattning så erfordras för att befattningshavaren skall kunna intjäna hel ålderspension. Med sistnämnda begränsning torde de befattningshavare, vilka erhåller pensionsrätt enligt SPA-reglementet från och med den 1 juli 1952, få sig tillgodoräknad i princip all föregående anställning vid högskolan i befattningar, som från och med samma dag upptages i reglementet. Därtill kommer eventuell tjänstårsberäkning med stöd av Kungl. Maj:ts medgivande. Sistnämnda tillgodoräkning torde få betydelse huvudsakligen för professorerna och övriga lärare beträffande tid, varunder befattningshavaren har fullgjort forsknings- eller undervisningsverksamhet vid högskolan utan att han därvid på grund av denna verksamhet har innehaft befattning av samma slag som de befattningar, vilka enligt förslaget skall förenas med pensionsrätt från och med den 1 juli 1952.

Om befattningshavare, som erhåller pensionsrätt enligt SPA-reglementet, härvid får tjänstårsberäkning för så lång tid tillbaka, att han till pensionsåldern kan intjäna hel pension utan att likväl all tid, som kan räknas honom till godo, har behövt tagas i anspråk, kan sålunda uppkommande överskottstid längre fram tillgodoräknas vid inträffande avbrott i den pensionsberättigande anställningen. — Det anförda gäller icke blott beträffande den, som erhåller pensionsrätt enligt SPA-reglementet från och med den 1 juli 1952, utan även i fråga om befattningshavare som anslutes till pensioneringen i framtiden.

Med hänsyn till de mångskiftande förhållanden, som har präglat föregående anställningstider för professorer och övriga lärare, har utredningen övervägt, huruvida prövningen av frågor om retroaktiv tjänstårsberäkning för nämnda befattningshavare generellt bör ankomma på Kungl. Maj:t, detta i syfte att erhålla garanti för en lika behandling av dessa frågor och motsvarande ärenden rörande befattningshavare vid statsuniversiteten. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att inte föreslå någon avvikelse från SPA-reglementets bestämmelser men förutsätter, att statens pensionsanstalt i tveksamma fall hänskjuter frågan till Kungl. Maj:t för avgörande.

I fråga om tid före den 1 juli 1952, varunder befattningshavare har innehaft docentstipendium, bör enligt utredningens mening Kungl. Maj:t med stöd av 18 § 3 mom. SPA-reglementet lämna ett generellt medgivande för statens pensionsanstalt att enligt sagda författningsrum räkna dylik docenttid till godo i pensionshänseende.

Beträffande befattningshavare, som väljer att kvarstå å de nu gällande bestämmelserna, förordar utredningen, att grunderna i Kungl. Maj:ts brev

den 21 december 1951 angående omreglering av vissa från Stockholms och Göteborgs högskolor utgående pensioner m. m. tillämpas även framdeles.

Enligt SPA-reglementet utgående avgifter — fortlöpande avgifter och engångsavgifter — är avvägda så att de beräknas täcka viss del (i runt tal hälften) av den verkliga kostnaden för pensioneringen. Den återstående delen utfylles av statsmedel över ett under XII huvudtiteln upptaget bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt. En tillämpning av SPA-reglementet på en viss grupp av befattningshavare medför alltså, att staten ekonomiskt understöder den verksamhet, inom vilken ifrågavarande befattningshavare är anställda. Denna automatiska statsbidragsgivning gäller oavsett i vilken utsträckning staten eljest bidrager till verksamheten och den är också oberoende av vederbörande huvudmans förmåga att betala t. ex. kostnaden för tillgodoräkning av föregående anställningstid. Ett inordnande av högskolornas lärare och övriga tjänstemän under SPA-reglementet innebär, att staten redan till följd av pensionsreglementets grunder för avgiftsbetalning påtager sig halva kostnaden för pensioneringen. Högskolornas utgiftsstat, vilka är bestämmande för bl. a. storlöken av de statliga och kommunala bidragen till resp. högskolor, kommer följaktligen att belastas av pensionsavgifter, vilkas sammanlagda belopp motsvarar endast ungefär halva pensioneringskostnaden.

Utredningen framhåller att olägenheterna av den automatiska statsbidragsgivning, som följer med tillämpning av SPA-reglementet, blir särskilt framträdande där fråga är om tjänster, vilkas inrättande har förutsatts inte skola medföra några kostnader för staten. Så är förhållandet med den nyligen inrättade professuren vid Stockholms högskola i försäkringsrätt. Med den av statsmakterna intagna ståndpunkten till frågan om finansieringen av denna professur skulle det vara mest följdriktigt att låta den för innehavaren av professuren erforderliga pensionskostnaden helt utgå av de fondmedel, som har avsetts skola bestrida samtliga med professuren förenade utgifter.

Då förevarande spörsmål har giltighet inom en rad områden, har utredningen emellertid inte ansett sig böra förorda införande av särskilda bestämmelser för avgiftsberäkningen beträffande Stockholms och Göteborgs högskolor. Utredningen har härvid förutsatt, att förevarande spörsmål upptages till behandling av 1951 års pensionsutredning. I avbidan på resultatet av detta kommittéarbete bör debiteringen av pensionsavgifter för Stockholms och Göteborgs högskolors del tills vidare betraktas som ett provisorium. Så länge pensionsanstalten uppbär avgifter enligt nu gällande regler för avgiftsberäkning bör dock enligt utredningens mening vid bestämningen av de statliga och kommunala bidragen till resp. högskolor beaktas, att staten på grund av SPA-reglementets tillämpning lämnar ett

understöd, ungefär lika stort som de avgifter pensionsanstalten debiterar vederbörande högskola.

Utredningen har beräknat beloppet av erforderliga fortlöpande avgifter för helt år till ungefär 185 000 kronor för Stockholms högskola och ungefär 67 000 kronor för Göteborgs högskola. Beräkningarna grundar sig på den personal, som finnes redovisad i statsliggaren för budgetåret 1951/52. Rörlig tilläggsavgift har beräknats efter 53 procent på grundavgifterna.

Vad särskilt angår de vid inordnandet under SPA-reglementet uppkommande engångsavgifterna har utredningen inte varit i tillfälle att beräkna deras storlek för varje särskild befattningshavare. Utredningen har emellertid gjort vissa överslagsberäkningar. Enligt dessa uppgår de enligt SPA-reglementet per den 1 juli 1952 erforderliga engångsavgifterna till i runt tal 2 miljoner kronor för Stockholms högskola och 0,8 miljoner kronor för Göteborgs högskola. Därvid har rörlig tilläggsavgift räknats efter 53 procent. Såsom framgår av den föregående redogörelsen utgör pensionsfondernas sammanlagda belopp omkring 3,7 miljoner kronor för Stockholms högskola och ungefär 1,6 miljoner kronor för Göteborgs högskola. De överskott, som fonderna utvisar sedan förenämnda engångsavgiftsbelopp frändragits, motsvarar ungefär kapitalvärdena av de pensionsförpliktelser gentemot nuvarande pensionärer, som åvilas resp. högskolor jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 21 december 1951, därest rörligt tillägg på utgående grundbelopp beräknas efter 53 procent.

På grund av här anförda förhållanden föreslår utredningen, att högskolorna i samband med att pensioneringen ordnas enligt SPA-reglementet till statsverket överlämnar värden motsvarande de belopp, vartill fonderna uppgår den 1 juli 1952 och att staten å sin sida för framtiden svarar såväl för pensioneringen av högskolornas nuvarande befattningshavare som för utgående pensioner. Redan beviljade pensioner bör enligt utredningens uppfattning följaktligen från och med den 1 juli 1952 utbetalas från statens pensionsanstalt och föreskrifter härom utfärdas. Utredningen förordar vidare, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från högskolestyrelserna bestämma vilka värdehandlingar som i enlighet med det föregående skall överlämnas av högskolorna till statsverket. Överlämnandet bör ske förslagsvis senast den 1 oktober 1952. Enligt utredningens förslag skall högskolorna således inte debiteras särskilda engångsavgifter i samband med högskolepersonalens inordnande under SPA-reglementet den 1 juli 1952, såvitt avser sådana befattningshavare, som på grund av anställning hos högskolorna denna dag erhåller pensionsrätt enligt reglementet. Om i framtiden behov av ytterligare engångsavgifter skulle uppkomma, t. ex. till följd av lönereglering eller retroaktiv tillgodoräkning av tjänstår, som förändrades av avbrott i tjänstårsberäkningen efter den 1 juli 1952, bör engångsavgifter enligt utredningens mening beräknas i vanlig ordning och debiteras vederbörande huvudman.



Beträffande de befattningshavare vid högskolorna, för vilka speciella pensionsförhållanden gäller, anför utredningen följande.

Enligt bestämmelserna i 2 § SPA-reglementet undantagas från reglementets tillämpning professorerna C. H. Cramér, E. F. Lundberg och C.-G. A. Rossby, vilka äro tillförsäkrade pensionsrätt i enlighet med vad som gäller för universitetsprofessor. Å Lundberg och Rossby torde från och med den 1 juli 1952 komma att tillämpas 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Cramér åter skall från och med samma dag behandlas som om 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente vore på honom tillämpligt. Kostnaden för denna pensionering skall enligt föreskrift i Kungl. Maj:ts brev den 25 november 1927 bestridas av avkastningen från den av statskontoret förvaltade fonden för försäkringsmatematik och matematisk statistik. Cramér har för närvarande familjepensionsrätt enligt pensionsreglementet för Stockholms högskolas professorer. I samband med att pensioneringen enligt detta reglemente avvecklas bör Cramérs efterlevande tillförsäkras pensionsförmåner motsvarande vad som skulle tillkomma dem enligt de för efterlevande till universitetsprofessor nu eller framdeles gällande bestämmelserna. Detta bör ske genom en komplettering av det omnämnda brevet av den 25 november 1927. Även familjepensionskostnaderna böra bestridas av avkastningen från fonden för den av Cramér innehavda professuren.

För såväl Lundberg och Rossby som Cramér skall gälla krav på 25 tjänst-år för hel pension.

Beträffande flera professorer vid Stockholms högskola har Stockholms stad utfäst sig svara för egenpension enligt vad som gäller för universitetsprofessor. Utredningen anser sig icke böra föreslå särskilda undantag beträffande SPA-reglementets tillämpning för dessa fall. Därest Stockholms stads förpliktelser kvarstår även sedan SPA-reglementet börjar tillämpas på vederbörande, torde en jämkning av förmånerna från statens pensionsanstalt få ske i enlighet med reglementets föreskrifter angående reglering av sammanträffande förmåner.

#### *Yttrandena.*

Utredningens förslag om anslutning av befattningshavarna vid Stockholms och Göteborgs högskolor till SPA-reglementet har av de berörda remissmyndigheterna i stort sett lämnats utan erinran. *Statskontoret* har emellertid i detta hänseende anfört följande.

För vissa professorer, av vilka flertalet torde vara personliga, gälla särskilda utfästelser om pension antingen från statens eller från Stockholms stads sida. I vad mån stadens åtaganden i detta hänseende kvarstå oförändrade efter tillkomsten av 1948 års avtal framgår icke av utredningen. För de fall, då en klar utfästelse om pension föreligger anser statskontoret för sin del, att nuvarande innehavare icke böra inordnas under SPA-reglementet. Detta bör vara förhållandet icke blott då fråga är om statlig garanti utan även i avseende å kommunal sådan. Med de nuvarande innehavarnas avgång ur tjänst böra emellertid samtliga dylika anordningar avvecklas.

Förslaget om pensionsålder och reguljär avgångsdag har tillstyrkts i ett av *styrelsen för Stockholms högskola* åberopat yttrande av *rektorsnämnden*

vid högskolan, som dock har förutsatt att vid högskolan gällande praxis, att styrelsen anmodar professorer kvarstå ett år i sänder tills de har uppnått 67 års ålder, kommer att bibehållas. Även *styrelsen för Göteborgs högskola* har ansett, att motsvarande praxis vid denna högskola alltjämt bör gälla i fråga om professor, som har tillträtt eller sökt professur, innan de nya bestämmelserna har trätt i kraft.

*Statens pensionsanstalt* har anfört, att det tills vidare bör få ankomma på resp. högskolestyrelser att underställa pensionsanstalten uppkommande frågor angående fastställande av särskild pensionsålder.

Utredningens synpunkter i fråga om tjänstårsberäkning delas av *statens pensionsanstalt*. *Rektorsnämnden vid Stockholms högskola* utgår från att samma normer härvidlag skall gälla för högskolans befattningshavare som för universiteten och anser, att dessa normer, såvitt angår statlig anställning, bör fastställas i författning, enär det inte synes tillräckligt att, som utredningen har gjort, hänvisa till Kungl. Maj:ts praxis i fråga om tillgodoräkning.

*Styrelsen för Göteborgs högskola* har förutsatt, att Kungl. Maj:t vid dispenstillgodoräkning skall tillämpa samma regler, som för motsvarande fall är föreskrivna för statsuniversiteten i ämbetskrivelse den 23 augusti 1940, samt att denna tolkas i överensstämmelse med departementschefens uttalande i prop. 1939:277.

Utredningens förslag i fråga om pensionskostnadernas beräkning och om övertagande av pensionsfonderna har tillstyrkts av *statens pensionsanstalt*.

*Stockholms stads kammarkontor* har i denna fråga anfört följande i ett av *stadskollegiet i Stockholm* åberopat yttrande.

Utredningen har föreslagit, att värden motsvarande de belopp, vartill högskolans pensionsfonder uppgå den 1 juli 1952, överlämnas till statsverket, varvid staten skulle svara för såväl pensioneringen av högskolans nuvarande befattningshavare som för utgående pensioner. Då valmöjlighet föreligger för befattningshavarna i fråga om övergång till de föreslagna löne- och pensionsbestämmelserna, kan den situationen uppkomma, att vissa befattningshavare kvarstå på äldre pensionsbestämmelser. Då dessa befattningshavares pensionering torde böra bestridas av här ifrågavarande fondmedel, torde ett överförande av fondmedlen till statsverket endast kunna ske i den utsträckning, som svarar mot befattningshavarnas övergång till de nya pensionsbestämmelserna.

*Stadskollegiet i Stockholm* har för egen del funnit önskvärt, att sådana frågor, som icke nödvändigtvis erfordrar omedelbar lösning för genomförandet av pensionsförslaget, uppskjutes till en senare tidpunkt, därvid särskilt torde uppmärksammas frågan om överlämnandet av högskolans pensionsfonder om 3,7 miljoner kronor. Omfattningen av befattningshavarnas övergång på de nya bestämmelserna anses böra avvaktas och frågan om det

formella överlämnandet göras till föremål för ytterligare överväganden, varvid förhandlingar föreslås skola komma till stånd mellan staten, staden och högskolan.

*Rektorsnämnden vid Stockholms högskola* har anfört, att nämnden har uppfattat utredningens förslag så, att staten i och med övertagandet av högskolans pensionsfonder ikläder sig ansvaret även för pensionsförmåner till sådana befattningshavare som icke övergår till det nya avlönings- och pensionsreglementet. I annat fall anser sig högskolan vara nödsakad att behålla en del av fonderna.

*Göteborgs stadskollegium* har åberopat det av *styrelsen för Göteborgs högskola* i ärendet avgivna utlåtandet, vari anföres följande i nu ifrågasvarande hänseende.

Då staten automatiskt bidrager till pensionsavgifter vid andra SPA-an slutna institutioner, oavsett om statsbidrag utgå till dessa eller icke. bör enligt styrelsens mening samma statliga förmåner tillkomma högskolan och storleken av det kommunala bidraget fastställas utan hänsyn härtill.

Mot att högskolan i samband med att pensioneringen ordnas enligt SPA-reglementet till statsverket överlämnar värden motsvarande de belopp, var till fonderna uppgå den 1 juli 1952, synes med hänsyn till den förebragta utredningen icke finnas anledning till någon erinran. Styrelsen anser sig dock böra framhålla, att Göteborgs stad, vars drätselkammare omhänderhar förvaltningen av högskolans fonder, bör deltaga i behandlingen av frågan om vilka värdehandlingar, som skola till statsverket överlämnas.

#### Departementschefen.

Kungl. Maj:t har förut denna dag på min hemställan beslutat att till riksdagen avlåta proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor, innebärande bl. a., att statens allmänna avlöningsreglemente skall göras tillämpligt på dem.

Utredningen har föreslagit, att de ordinarie och extra ordinarie tjänster vid högskolorna, som avses i nyssnämnda proposition, skall inordnas under SPA-reglementet. Detta förslag har tillstyrkts av de berörda remissmyndigheterna, av statskontoret dock med den reservationen, att enligt dess uppfattning de professorer vid Stockholms högskola, för vilka Stockholms stad har gjort särskilda utfästelser om pension, inte bör anslutas till SPA-reglementet.

Behovet av en pensionsreglering för högskolornas befattningshavare är starkt framträdande. Då förslaget att till SPA-reglementet ansluta de ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid högskolorna, å vilka statens allmänna avlöningsreglemente göres tillämpligt, är ändamålsenligt, biträder jag detsamma. Att härvid — som statskontoret ifrågasatt — un-

dantaga de professorer vid Stockholms högskola, som av Stockholms stad har garanterats pension, finner jag mig inte kunna förorda, främst av den anledningen, att stadens utfästelser gäller endast tjänstepension och möjligheter inte förefinnes att ansluta en befattningshavare till SPA-reglementet endast i familjepensionshänseende.

Jag biträder även utredningens förslag i fråga om den pensionsgrupp och de pensionsklasser i SPA-reglementet, till vilka befattningshavarna vid högskolorna bör hänföras.

Beträffande avgångsålder gäller f. n. skilda bestämmelser för civila stats-tjänstemän och de under SPA-reglementet inordnade befattningshavarna. För de förstnämnda gäller att avgång med rätt till ålderspension må ske under vissa pensioneringsperioder, under det för de till SPA-reglementet anslutna allttjämt systemet med fast pensionsålder tillämpas. Möjligheter att erhålla anstånd med avgång föreligger för båda grupperna.

Utredningen har föreslagit, att pensionsåldern för de här avsedda befattningshavarna bestämmes till 65 år för dem, som hänföres till pensionsklass 1:20 eller högre och för de övriga till 60 år. För ett antal särskilt uppräknade befattningar har pensionsåldern dock ansetts böra bestämmas till 63 år. Styrelserna för Stockholms och Göteborgs högskolor har biträtt detta förslag under förutsättning att vid högskolorna rådande praxis, enligt vilken professorer av vederbörande styrelse kan anmodas kvarstå till 67 år, kommer att bibehållas.

Jag tillstyrker utredningens förslag till pensionsåldrar för de berörda befattningarna. Om systemet med pensioneringsperioder införes i SPA-reglementet, bör detta system givetvis tillämpas å här ifrågavarande tjänster. Som SPA-reglementet inrymmer rätt för myndighet att, där synnerliga skäl föreligger, medge anstånd med avgång för befattningshavare högst tre år efter uppnådd pensionsålder, möter intet hinder för högskolorna att bevilja anstånd med avgång för professorer också sedan dessa har anslutits till SPA-reglementet.

I fråga om avgångsdag föreslår jag, att motsvarande bestämmelser tillämpas för lärarna vid Stockholms och Göteborgs högskolor som de av mig för annan akademisk lärarpersonal förordade. Jämväl beträffande tjänstålder bör samma regler gälla som för motsvarande befattningshavare vid universiteten och de statliga högskolorna.

Utredningens förslag, att SPA-reglementets bestämmelser om retroaktiv tjänstårsberäkning skall gälla för de nu ifrågavarande befattningshavarna, biträdades av mig. Jag förutsätter härvid, att statens pensionsanstalt i tveksamma fall hänskjuter frågan till Kungl. Maj:ts prövning. Till frågan huruvida pensionsanstalten bör erhålla generellt bemyndigande att enligt 18 § 3 mom. SPA-reglementet i pensionshänseende tillgodoräkna viss docenttid torde jag senare få återkomma.

I avseende å debiteringen av de fortlöpande pensionsavgifterna har utredningen förordat, att SPA-reglementets nu gällande bestämmelser härutinnan tills vidare skall tillämpas för samtliga de befattningshavare vid högskolorna, som enligt förslaget skall anslutas till reglementet, i avvaktan på de förslag, som 1951 års pensionsutredning kan framlägga i denna fråga. Utredningen har vidare ifrågasatt, att vid bestämningen av de statliga och kommunala bidragen till högskolorna bör beaktas, att staten på grund av SPA-reglementets tillämpning lämnar ett understöd som är ungefär lika stort som de avgifter pensionsanstalten debiterar vederbörande högskola. Sistnämnda spörsmål är av den natur att förhandlingar i ämnet bör upptagas med vederbörande kommunala organ innan ställning därtill tages.

För att högskolorna i fortsättningen skall befrias från allt arbete med beräkning och utbetalning av pensioner har utredningen förordat, att statsverket skall för framtiden svara för nu utgående pensioner mot att högskolorna till statsverket överlämnar värden, motsvarande kapitalvärdena av de pensionsförpliktelser som åvilar högskolorna jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 21 december 1951. Utredningen har framhållit, att det sammanlagda beloppet av högskolornas pensionsfonder uppgår till ett belopp, motsvarande nyss nämnda kapitalvärden och de engångsavgifter, som överslagsvis har beräknats för högskolornas nuvarande befattningshavare. På grund härav har utredningen föreslagit, att de i pensionsfonderna ingående medlen skall överföras till statsverket mot dels att retroaktiv tjänstårsberäkning i viss omfattning medges utan särskild engångsavgift och dels att nu utgående pensioner från högskolorna fr. o. m. den 1 juli 1952 skall utbetalas av statens pensionsanstalt.

Mot detta förslag, som i princip har tillstyrkts av såväl statskontoret och pensionsanstalten som högskolestyrelserna, har jag i och för sig inte något att erinra. Förhandlingar i frågan torde emellertid böra upptagas med högskolestyrelserna och vederbörande kommunala myndigheter. Skulle ett övertagande av pensionsfonderna inte ske, får retroaktivavgifter beräknas i vanlig ordning och högskolorna själva svara för nu utgående pensioner. I anledning av vad i ärendet har anförts vill jag framhålla, att staten, därest fonderna övertages, bör svara också för pensionsförmånerna till den som inte övergår å de föreslagna löne- och pensionsbestämmelserna.

Riksdagens bemyndigande att meddela pensionsbestämmelser för ifrågasvarande befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor i enlighet med vad jag i det föregående förordat torde höra utverkas. Liksom eljest ankommer det på Kungl. Maj:t att utfärda de särskilda övergångsbestämmelser, som kan bli erforderliga vid pensionsregleringens genomförande. Jag torde emellertid redan i detta sammanhang få nämna, att jag i likhet med utredningen anser, att för nuvarande professorer vid högsko-

lorna bör för hel pension krävas 25 tjänsteår. Vidare bör föreskrivas, att den som övergår på de nya löne- och pensionsbestämmelserna skall avstå alla anspråk på pensionsförmåner för sig och sina efterlevande enligt de nuvarande reglementena.

#### 4:o.

### **Fråga om reglering av pensionsförhållandena för innehavaren av universitetskanslersämbetet.**

Universitetskanslersämbetet är förenat med avlöning i form av arvode men däremot icke med pensionsrätt. Om innehavare av pensionsberättigande statlig befattning utses till universitetskansler och därvid lämnar förstnämnda tjänst, går han miste om den pension, till vilken han eljest skulle ha kunnat bli berättigad och får efter fyllda 65 år endast komma i åtnjutande av livränta.

1949 års universitetskanslersämbettsakkunniga avgav den 15 juni 1951 betänkande angående universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. (SOU 1951:37). I betänkandet har inte berörts frågan om universitetskanslerns pensionsförhållanden. I utlåtande den 31 oktober 1951 över kapitel IV i betänkandet upptog emellertid dåvarande t. f. universitetskanslern frågan om reglering av pensionsförhållandena för sådan innehavare av kanslersämbetet, som i samband med tillträdet av ämbetet hade avgått från pensionsberättigande statlig befattning. Med hänvisning till vad som jämlikt bestämmelser i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen gäller för justitieråd och regeringsråd föreslog t. f. kanslern, att sådan innehavare av kanslersämbetet, som nyss har nämnts, skall i pensionshänseende anses alltjämt kvarstå i sin tidigare befattning, så länge han i oavbruten följd innehar kanslersämbetet.

I prop. 1952:137, vari vissa förslag beträffande kanslersämbetets organisation har förelagts riksdagen, har chefen för ecklesiastikdepartementet anfört, att den av t. f. kanslern väckta pensioneringsfrågan bör prövas i annat sammanhang. Jag är icke beredd att nu framlägga något förslag om hur pensionsfrågan för framtiden skall lösas för innehavare av kanslersämbetet utan föreslår, att särskilt beslut fattas om reglering av pensionsförhållandena för nuvarande universitetskanslern, f. d. landshövdingen i Malmöhus län Arthur Natanael Thomson. Därest sådant beslut icke meddelas, skulle tillträdet av universitetskanslersbefattningen för Thomson medföra en avsevärd försämring av pensionsförmånerna, i det att han skulle gå förlustig sin rätt till pension såsom landshövding. Det må tilläggas, att för hel pension som landshövding fordras 20 tjänstår, medan Thomson redan nu har i 21 år innehaft ordinarie statstjänst. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet förordar jag att Thomson,

så länge han i oavbruten följd innehar kanslersämbetet, bibehålles vid den rätt till pensionsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, om han hade kvarstått i landshövdingeämbetet. Skulle pension på grund härav komma att utgå medan han innehar kanslersämbetet, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra frågan om härav påkallad minskning av hans arvode.

5:o.

### **Pensionsreglering för lärarpersonal vid folkliga musikskolan i Arvika m. m.**

I prop. 1952:156 föreslås, att folkliga musikskolan i Arvika skall omorganiseras och i huvudsak jämställas med statsunderstödd folkhögskola. I anslutning härtill har jag tidigare denna dag i anledning av att avlösningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter m. m. blir tillämpligt vid musikskolan förordat vissa ändringar i reglementet. I samband med löneregleringen torde få genomföras en motsvarande pensionsreglering.

Enligt nu gällande bestämmelser kan lärarbefattning vid musikskolan förenas med pensionsrätt enligt SPA-reglementet efter registreringsframställning till statens pensionsanstalt. Pensionsanstalten bestämmer härvid pensionsklassen med hänsyn till bl. a. utgående löneförmåner. Pensionsåldern är 63 år. Efter lönereglering i enlighet med det framlagda förslaget torde för musikskolans befattningshavare böra gälla samma pensionsbestämmelser som enligt fjolårets pensionsregleringsbeslut tillämpas för rektor och ämneslärare vid statsunderstödd folkhögskola. I enlighet härmed skulle de berörda befattningarna vid musikskolan hänföras till grupp A enligt SPA-reglementet, d. v. s. anslutningen till pensioneringen skulle bli obligatorisk. Pensionsklassen fixeras för rektor till 1:33 och bestämmes för övriga lärare med direkt utgångspunkt från de för dem gällande lönegraderna. Pensionsåldern kommer att inträda vid utgången av det verksamhetsår, den 1 juli—den 30 juni, under vilket 65 års ålder uppnås. Vad särskilt angår den höjning av pensionsåldern från 63 till 65 år som sålunda föreslås torde denna böra följa av att befattningshavarna vid musikskolan anses vara ämneslärare. I sammanhanget må erinras, att för lärare vid musikhögskolan gäller pensioneringsperiod III, d. v. s. den period som svarar mot pensionsåldern 65 år.

Tidigare i dag har jag förordat vissa redaktionella ändringar i förutnämnda avlösningsreglemente för att detsamma skall bli tillämpligt vid fruktodlingsskolor. Vid bifall härtill inträder i pensionshänseende den konsekvensen att SPA-reglementet blir tillämpligt på vederbörande lärarpersonal. Pensionsvillkoren blir desamma som enligt 1951 års reglering för de lägre lantbruksundervisningsanstalternas lärarpersonal.

6:o.

**Ändrad pensionsklass för vissa SPA-reglementet underkastade befattningshavare.**

I en den 22 december 1951 dagtecknad framställning har *Tjänstemännens centralorganisation* hemställt, att åtgärder vidtages för att SPA-an slutna sjuksköterskor, barnmorskor, heltidsanställda hemvårdarinnor och tandsköterskor skall erhålla den placering i högre pensionsklass enligt SPA-reglementet, som betingas av för dem gällande lönegrader.

I fråga om hemvårdarinnorna går yrkandet ut på en höjning i pensionsklass från 1:8 (motsvarande lönegraden 5) till 1:10 (motsvarande lönegraden 7) med hänsyn till att dessa befattningshavare enligt överenskommelse med Svenska stadsförbundet fr. o. m. den 1 januari 1951 skall vara hänfödda till lönegraden 7. Beträffande tandsköterskorna vid den statsunderstödda folktandvården har TCO erinrat, att enligt SPA-reglementet all tandsköterskepersonal är hänförd till pensionsklass 1:11 (motsvarande lönegraden 8), trots att skilda lönegrader gäller för olika kategorier tandsköterskor. Sålunda är sköterskor vid distriktstandpolikliniker hänfödda till lönegraderna 8 eller 9 och vid centraltandpolikliniker till lönegraderna 8 eller 10.

TCO har hemställt, att ändringarna för sjuksköterskor, barnmorskor och hemvårdarinnor skall genomföras med verkan fr. o. m. den 1 januari 1951.

Över framställningen har utlåtanden avgivits av *statens pensionsanstalt* samt av styrelserna för *Svenska landskommunernas förbund*, *Svenska landstingsförbundet* och *Svenska stadsförbundet*.

Framställningen beträffande *sjuksköterskorna* och *barnmorskorna* har i princip tillstyrkts av de berörda kommunförbunden. Statens pensionsanstalt, som har förklarat sig inte vilja motsätta sig de avsedda höjningarna i pensionsklass för de båda sist nämnda befattningshavargrupperna, har anfört i huvudsak följande.

Beträffande de med pensionsrätt enligt SPA-reglementet förenade barnmorske- och sjuksköterskebefattningarna är pensionsklassen angiven i reglementet för distriktsbarnmorske- och distriktssköterskebefattningar. Pensionsklassen är för distriktsbarnmorska 1:15 (motsvarande lönegraden 12) och för distriktssköterska 1:16 (motsvarande lönegraden 13). I fråga om övriga befattningar av förevarande slag gäller, att statens pensionsanstalt har att bestämma pensionsklassen med utgångspunkt från utgående avlöning. Härvid må dock pensionsklassen icke sättas så hög, att däremot svarande tjänstepensionsunderlag blir högre än tjänstepensionsunderlaget för jämförlig befattning, vars löneställning är fastställd i författning eller av Kungl. Maj:t. På grund av denna maximeringsregel kan pensionsanstalten i fråga om flertalet barnmorskor och sjuksköterskor i sluten vård icke fastställa högre pensionsklass än 1:15 respektive 1:16, så länge sistnämnda



pensionsklasser äro gällande enligt SPA-reglementet för motsvarande befattningshavare inom den öppna vården. Enligt pensionsanstaltens mening föreligger icke anledning motsätta sig sådan ändring av de i SPA-reglementet fastställda pensionsklasserna för distriktsbarnmorskor och distriktsköterskor, att dessa befattningshavare komma att få pension motsvarande den faktiska löneställningen. Därmed undanröjes nyssnämnda hinder att för övriga barnmorskor och sjuksköterskor fastställa pensionsklass, som svarar mot nu gällande lönegrad.

I fråga om distriktsbarnmorskorna har pensionsanstalten framhållit, att ett särskilt problem aktualiseras av att för dessa befattningshavare skilda lönegrader gäller alltefter sysselsättningsgraden. En strikt tillämpning av bestämmelserna i SPA-reglementet skulle förutsätta att en och samma pensionsklass fastställes för samtliga distriktsbarnmorskor och att minskning göres vid tjänstårsberäkningen för sådana barnmorskor som får anses ha mindre än full sysselsättning. Stora svårigheter är emellertid enligt pensionsanstaltens mening förenade med en beräkning av förhållandet mellan verklig och såsom full ansedd tjänstgöring för denna typ av befattningar. Med hänsyn härtill och eftersom att döma av löneskillnaden — en lönegrad — variationen i tjänstgöringens omfattning inte är särdeles stor, förutsätter pensionsanstalten att pensionsklassen för varje särskild distriktsbarnmorskebefattning får bestämmas med direkt utgångspunkt från lönegraden utan hänsyn till graden av sysselsättning.

Vidare har pensionsanstalten diskuterat frågan om vilka anordningar i SPA-reglementet, som är påkallade för att en fortlöpande anpassning av pensionsvillkoren till löneförhållandena för berörda personalgrupper skall kunna för framtiden ordnas utan onödig omgång och andra olägenheter ur arbetssynpunkt. I detta sammanhang anför pensionsanstalten i huvudsak följande.

Med hänsyn till, bland annat, den snabba löneutveckling, som präglar de till SPA-reglementet anslutna grupperna av befattningshavare och som medför upprepade ändringar av pensionsklasserna, anser pensionsanstalten skäl föreligga att ifrågasätta, huruvida icke distriktsbarnmorske- och distriktssköterskebefattningarna borde överföras från SPA-reglementets grupp A till grupp B. En dylik åtgärd skulle innebära, att pensionsanstalten för framtiden hade att bestämma pensionsklassen för sistnämnda befattningar i samma ordning som gäller för bestämmande av pensionsklass för motsvarande befattningar i den slutna vården. Om denna ändring skulle vidtagas, borde bestämmelsen 7 a i 38 § reglementet icke längre tillämpas beträffande här ifrågavarande befattningar. Den nu berörda ändringen — som skulle medföra fördelar ur arbetssynpunkt för pensionsanstalten — torde emellertid vara av den betydelse i principiellt avseende, att den måhända bör hänskjutas till bedömande av 1951 års pensionsutredning.

I fråga om *hemvårdarinnorna* har såväl pensionsanstalten som kommunförbunden ansett sig inte kunna tillstyrka högre pensionsklass än 1:9

(motsvarande lönegraden 6). Pensionsanstalten har i denna fråga närmare anfört följande.

För heltidsanställd hemvårdarinna, till vilkens avlöning staten bidrager, är pensionsklassen angiven i SPA-reglementet. För närvarande gäller pensionsklassen 1:8. TCO:s hemställan går ut på att pensionsklassen skall bli 1:10 med hänsyn till att i stad anställd hemvårdarinna för närvarande avlönas enligt lönegraden 7. Enligt vad pensionsanstalten inhämtat under hand från landskommunernas förbund är emellertid hos landskommun anställd hemvårdarinna i allmänhet placerad i lönegraden 6. Sådan hemvårdarinna skulle alltså för närvarande icke kunna hänföras till högre pensionsklass än 1:9.

Med hänsyn till att olika lönegrader förekomma för detta slag av befattningar kunde ifrågasättas, att bemyndigande skulle givas pensionsanstalten att bestämma pensionsklass för varje särskild befattning. Vissa skäl i övrigt skulle även tala för en sådan åtgärd. Då detta emellertid skulle förutsätta registrering av befattningarna enligt 3 § SPA-reglementet, kan pensionsanstalten vid nu rådande starka arbetsanhopning i anstalten icke tillstyrka en dylik reform beträffande denna grupp av befattningshavare. Anstalten föreslår därför på denna punkt icke annan ändring än att pensionsklassen för hemvårdarinnorna i reglementet fastställas till 1:9 i stället för 1:8.

TCO:s förslag att *tandsköterskas* pensionsklass, som nu är 1:11 oavsett löneställningen, skall differentieras med hänsyn till lönegraden har tillstyrkts av pensionsanstalten och styrelserna för de berörda kommunförbunden, landstingsförbundet och stadsförbundet.

Vad angår tidpunkten för genomförandet av de ifrågasatta ändringarna för barnmorskor, sjuksköterskor och hemvårdarinnor går TCO:s yrkande ut på att de nya pensionsklasserna skall tillämpas retroaktivt fr. o. m. den 1 januari 1951. Styrelserna för landstingsförbundet och stadsförbundet har förklarat sig inte ha något att erinra häremot. Styrelsen för landskommunernas förbund har inte berört frågan om ikraftträdandet. Statens pensionsanstalt har, under hänvisning till arbetstekniska förhållanden, uttalat, att bestämmelserna inte bör ges verkan för längre tid tillbaka än fr. o. m. den 1 januari 1952. Beträffande detta spörsmål har pensionsanstalten anfört i huvudsak följande.

Anstaltens bestyr med SPA-pensioneringen innefattar bl. a. en till början av varje kalenderår förlagd uppbörd av fortlöpande avgifter för det närmast förflutna året ävensom förande på personkort av anteckningar om de särskilda befattningshavarnas under det gångna året gällande pensionsklass m. m. De fortlöpande avgifterna för år 1951 inlevereras till pensionsanstalten under första kvartalet 1952, i samband varmed nämnda anteckningar göras på personkorten. Bl. a. för att anstalten icke skall behöva utföra detta arbete två gånger för samma kalenderår, har anstalten i allmänhet icke beviljat pensionsrätt eller ändring av pensionsklass från tidigare tidpunkt än ingången av det år, varunder ansökan om pensionsrätt respektive ändring av pensionsklass inkommit till anstalten.

Ett bifall till TCO:s hemställan om retroaktiv giltighet av pensionsklassändringarna — gällande inemot 15 000 befattningshavare — skulle på nyss anförda grunder ställa stora krav på anstaltens redan ansträngda personella resurser. På grund härav kan pensionsanstalten icke tillstyrka, att ett beslut om ändring av pensionsklass för här ifrågavarande grupper av befattningshavare skall få verkan längre tillbaka än fr. o. m. den 1 januari 1952.

#### Departementschefen.

För de till SPA anslutna befattningarna gäller, att pensionsförmånernas storlek bestämmes med utgångspunkt från de pensionsunderlag som har fastställts för de pensionsklasser befattningarna hänförs till. Beträffande vissa befattningar är pensionsklassen angiven i SPA-reglementet, medan det i andra fall ankommer på statens pensionsanstalt att enligt i reglementet uppdragna riktlinjer bestämma densamma. Då pensionsanstalten bestämmer pensionsklassen, har anstalten bl. a. att beakta pensionsunderlagets storlek för jämförlig statlig befattning. Pensionsklassen är i allmänhet angiven i reglementet i fråga om befattningar, för vilka avlöningsbestämmelser finnes meddelade i författning eller för vilka i annat fall enhetliga bestämmelser om avlöningens storlek tillämpas. Även då nyss angivna förutsättning inte är för handen men t. ex. jämförlig statlig befattning inte finnes, har pensionsklassen fixerats i SPA-reglementet.

Bland befattningshavare, för vilka pensionsklassen har angetts i SPA-reglementet, befinner sig vissa sjuksköterskor, barnmorskor, hemvårdarinnor och tandsköterskor. TCO har i fråga om de tre förstnämnda grupperna yrkat på höjda pensionsklasser med anledning av fr. o. m. den 1 januari 1951 genomförda lönegradsuppflyttningar och beträffande tandsköterskorna har TCO hemställt om differentiering av pensionsunderlagen med hänsyn till att skilda lönegrader gäller för olika kategorier befattningshavare. Yrkandena har i princip tillstyrkts vid remissbehandlingen. I fråga om hemvårdarinnorna har dock varken de hörda kommunförbunden eller statens pensionsanstalt ansett sig kunna tillstyrka högre pensionsklass än som motsvarar lönegraden 6 under det att framställningen på denna punkt går ut på pensionsklass motsvarande lönegraden 7.

Beträffande frågan om ikraftträdandet av de ifrågasatta höjningarna för sjuksköterskor, barnmorskor och hemvårdarinnor har pensionsanstalten uttalat, att desamma inte bör få i enlighet med yrkandet gälla fr. o. m. den 1 januari 1951 utan tidigast fr. o. m. innevarande års ingång.

För egen del finner jag inte anledning till erinran mot att högre pensionsklasser blir gällande för ifrågavarande personalgrupper. I fråga om hemvårdarinnorna kan jag emellertid, med hänsyn till löneställningen för de hos landskommunerna anställda befattningshavarna och till svårigheten att för hemvårdarinnorna genomföra en differentiering, inte förorda högre pensionsklass än som svarar mot lönegraden 6.

I anledning av vad pensionsanstalten anfört beträffande formen för fastställandet av pensionsklass för sjuksköterskor och barnmorskor i öppen vård vill jag i syfte att underlätta pensionsanstaltens arbete förorda sådana anordningar att ändringar i pensionsklass för dessa grupper kan genomföras utan att detta förutsätter reglementsändring. Jag anser sålunda att frågan härom inte behöver hänskjutas till 1951 års pensionsutredning. Utredningen bör dock vara oförhindrad att, om det anses erforderligt, taga upp problemet till förutsättningslös prövning i större sammanhang.

Vad beträffar frågan om den tidpunkt från vilken de högre pensionsklasserna skall kunna få gälla för sjuksköterskor, barnmorskor och hemvårdarinor vill jag erinra att t. ex. de statligt anställda sjuksköterskorna fick motsvarande förhöjning av pensionsunderlagen först fr. o. m. den 1 juli 1951. Denna tidpunkt torde därför vara den tidigaste som kan komma i fråga i förevarande sammanhang. Med hänsyn till det avsevärda merarbete för pensionsanstalten som skulle uppkomma om ändringarna i pensionsklass skall gälla från tidigare tidpunkt än den 1 januari 1952 anser jag emellertid, att längre gående generell retroaktivitet inte bör komma i fråga. Personalintressena torde dock kunna tillgodoses utan att större arbetstekniska olägenheter behöver uppstå, om de nya pensionsklasserna visserligen fastställs att gälla fr. o. m. den 1 januari 1952 för personal, som är i tjänst vid denna tidpunkt, men får tillämpas för befattningshavare, som har avgått ur tjänst under andra halvåret 1951. Härvid behöver omräkning praktiskt taget inte göras annat än för de sistnämnda. Jag vill med åberopande av det nu sagda förorda, att ifrågavarande ändringsbestämmelser till SPA-reglementet sättes i kraft på sätt jag nyss angivit. För tandsköterskornas del bör ändring i SPA-reglementet göras fr. o. m. den 1 juli 1952. Vad statens pensionsanstalt särskilt har anfört beträffande pensionsklassbestämning för distriktsbarnmorskebefattningarna föranleder ingen erinran från min sida.

7:o.

### **Ändringar i pensionsbestämmelserna för befattningshavare vid statens krisorgan.**

#### *Nuvarande förhållanden.*

De statliga krisorganen har betydligt större frihet att inom ramen för anvisade medel bestämma löner och antal befattningshavare än övriga förvaltningsmyndigheter inom den allmänna civilförvaltningen. Detta sammanhänger med de särskilda arbetsförhållandena för krisorganen. Arbetsuppgifterna är också i stor utsträckning artskilda från dem, som normalt förekommer inom den statliga förvaltningen. De särskilda krisuppgifter-

nas mera tidsbegränsade natur har vidare föranlett, att organisationen av krisförvaltningarna har ansetts inte böra uppbyggas så fast som inom civilförvaltningen i övrigt.

Med hänsyn till nämnda omständigheter har anställnings- och avlöningsförhållandena för personalen vid krisorganen reglerats på i vissa hänseenden helt annat sätt än för personal i reguljär statstjänst. Vid krisorganen finnes sålunda inte någon motsvarighet till anställningsformerna ordinarie, extra ordinarie och extra. För personalen i allmänhet vid krisorganen gäller, att lönen bestämmes antingen av Kungl. Maj:t i det enskilda fallet eller av vederbörande krisorgan enligt en av Kungl. Maj:t för varje krisorgan fastställd löneplan, som upptar ett antal lönegrupper samt maxi- och minimilön för varje grupp.

Befattningshavarna vid statens krisorgan hade länge i denna sin egenkap inte några pensionsförmåner. I enlighet med beslut vid 1948 års riksdag meddelades emellertid i kungörelsen 1948:537 föreskrifter angående pensionering av vissa befattningshavare vid statens krisorgan. Bestämmelserna, som — på sätt i det följande närmare anges — inte gjordes tillämpliga vid samtliga statens krisorgan, innebar i stort sett att pensionsförhållandena reglerades mera summariskt och skönsmässigt än enligt de allmänna statliga pensionsreglementena. Bland de grundprinciper som pensioneringen bygger på må här erinras om följande, nämligen *att* pensionsrätten är personlig och *ges* först efter skälighetsprövning, *att* den är subsidiär, d. v. s. kommer i fråga bara då befattningshavaren inte har annan pensionsrätt, *att* krav på 36 månaders karenstid gäller för inträde av pensionsrätt *samt att* bara fyra olika pensionsunderlag förekommer, motsvarande underlagen för reguljära tjänster i lönegraderna 8, 13, 19 och 23.

Pensioneringssystemet har i viss mån kompletterats genom att — efter medgivande av 1948 års riksdag (prop. 148; statsutsk. utl. 226; r. skr. 433) — ett mindre antal extra ordinarie tjänster ha inrättats vid krisorganen (7 byråchefstjänster och lika många byrådirektörstjänster).

De av statsmakterna år 1948 beslutade anordningarna för att bereda pensioneringsmöjligheter åt krisorganens personal består i huvudsak ännu oförändrade. Frågan om revision av bestämmelserna har emellertid aktualiserats av de gångna årens erfarenheter och de ändrade förutsättningar som har inträtt. I *en inom civildepartementet upprättad promemoria* har lämnats redogörelse för nuvarande förhållanden och framlagts förslag om vissa ändringar i gällande bestämmelser. Beträffande de i promemorian berörda frågorna må här nämnas följande.

Kungörelsen 1948:537 är, om inte Kungl. Maj:t för särskilt fall förordnar annat, tillämplig på befattningshavare, som är underkastad kungörelsen den 30 juni 1947, nr 540, med vissa avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid statens krisorgan. Sistnämnda kungörelse torde för när-

varande tillämpas på anställningshavare hos följande myndigheter, som här har upptagits enligt i promemorian gjord gruppering.

Grupp 1: statens handels- och industrikommission

statens priskontrollnämnd  
statens bränslekommission  
statens hyresråd  
valutakontoret

Grupp 2: länsstyrelsernas krisavdelningar

flykttkapitalbyrån  
likvidationsnämnden  
statens organisationsnämnd  
centraldepån för blindas arbeten

Anställningshavare hos de under *grupp 1* angivna myndigheterna är genom beslut av Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 tillförsäkrade pensionsrätt enligt kungörelsen 1948:537. I samband därmed medgavs även pensionsrätt för befattningshavare hos överrevisionen för krisförvaltningen, livsmedelskommissionen och statens trafikkommission, vilka krisorgan numera har helt avvecklats.

Den 30 juni 1948 beslöts även, att pensioneringskungörelsens bestämmelser skulle vara tillämpliga på kristidsstyrelsernas personal. Från och med den 1 januari 1950 överflyttades emellertid enligt föreskrifter i kungörelsen 1949:470 kristidsstyrelsernas uppgifter till *länsstyrelserna*, som för närvarande handhar samtliga kvarstående arbetsuppgifter (prisövervakning och bränsleförsörjning), med undantag för priskontroll inom Stockholms stad och län. För denna svarar ett inom priskontrollnämnden inrättat priskontor (kungörelse 1949:587). I samband med överflyttningen har genom beslut den 6 oktober 1950 bestämts, att hos kristidsstyrelserna tidigare anställd personal, som krispensioneringskungörelsen vid övergången var eller skulle ha blivit tillämplig på, får bibehållas vid eller förvärva pensionsrätt enligt kungörelsen. För det till priskontrollnämnden anknutna priskontoret lär — då detta måste anses ingå i nämnden — också nytillkommande personal kunna förvärva pensionsrätt enligt kungörelsen, vilket däremot inte torde vara fallet med nyrekryterad personal på länsstyrelsernas priskontor.

I detta sammanhang har i promemorian anmärkts, att krisavlöningsreglementet enligt uttryckliga föreskrifter är tillämpligt på kontrollanter, assistenter och föreståndare vid priskontor, medan några motsvarande bestämmelser inte har meddelats för där anställda biträden för skriv- och kontorsgöromål, som uppbär arvoden, motsvarande lön enligt bestämmelserna för reguljär personal om reglerad befordringgång. Såvitt vid undersökning har kunnat utrönas på grundval av infordrade uppgifter beträffande priskontoren anser emellertid länsstyrelserna, att krisavlöningsreglementet är tillämpligt även på biträdespersonalen. För personalen på länsstyrelsernas

bränslekontor lärer löneföreskrifter inte ha meddelats från centralt håll. Länsstyrelserna torde emellertid utgå från att krisavlöningsbestämmelserna gäller även för befattningshavarna på dessa avdelningar.

*Flyktkapitalbyrån* inrättades den 1 juli 1945 och var sålunda i verksamhet redan då prop. 1948:129 framlades. Vid denna tidpunkt räknade man med att verksamhetstiden skulle bli så kort att behov knappast skulle föreligga av pensionsrätt för befattningshavarna. Att verksamheten ännu inte har avvecklats torde delvis sammanhånga med att flyktkapitalbyrån i samband med clearingnämndens avveckling har tillförts vissa nya arbetsuppgifter.

*Likvidationsnämnden* inrättades i samband med clearingnämndens avveckling. Från clearingnämnden överfördes även huvudparten av personalen. I framställning till Kungl. Maj:t har likvidationsnämnden hemställt, att från clearingnämnden överförda befattningshavare skulle bibehållas vid tidigare förvärvad pensionsrätt. Clearingnämndens befattningshavare var tillförsäkrade pensionsrätt efter i huvudsak samma grunder, som gäller för krisförvaltningen. Clearingnämndens verksamhet är numera i det närmaste avvecklad. Myndigheten fortlever såsom »clearingnämnden i likvidation» och har bara tre anställningshavare. Av dessa har en pension för enskild tjänst. De båda övriga, av vilka den ene också tjänstgör i priskontrollnämnden, torde få anses bibehålla tidigare förvärvad pensionsrätt.

I fråga om *statens organisationsnämnd* framhölls i prop. 1948:129, att organisationsnämnden, liksom utlänningskommissionen, intog en särställning på grund av att den hade möjlighet att inrätta extra ordinarie tjänster, och att nämnden därför inte borde inbegripas i pensionsregleringen.

Vad slutligen angår *centraldepån för blindas arbeten* har frågan om en omorganisation av denna sedan länge varit aktuell. I årets statsverksproposition (V ht sid. 183) framhåller chefen för socialdepartementet bl. a., att den nuvarande organisationen är att betrakta som ett provisorium men att man ännu inte har tillräckligt underlag för prövning av frågan om depåns slutliga organisation.

#### *Departementspromemorian.*

I promemorian föreslås beträffande *omfattningen av pensioneringsområdet*, att detta skall utsträckas till att avse även befattningshavare vid flyktkapitalbyrån med hänsyn till att denna byrå nu har varit i verksamhet under förhållandevis lång tid. En pensionsreglering vid byrån torde inte komma att gälla mer än 5 tjänstemän. Den personal hos likvidationsnämnden, som har övergått från clearingnämnden, anses böra försättas i samma läge som om anställningen vid clearingnämnden hade fortgått.

Befattningshavare vid priskontrollnämndens priskontor och vid clearingnämnden i likvidation förutsättes redan f. n. få anses vara underkastade pensioneringsbestämmelserna.

Beträffande länsstyrelsernas krisavdelningar framhålles att med hänsyn till vidtagna övergångsanordningar inte torde föreligga omedelbart behov av att göra pensioneringsbestämmelserna tillämpliga på personal som har anställts efter det avdelningarna har inordnats i länsstyrelserna. I detta sammanhang har i promemorian uttalats, att biträdespersonalen på nämnda avdelningar, liksom också övrig personal på priskontoren, torde ha vissa möjligheter att få pensionsberättigande befattningar på reguljära avdelningar inom länsstyrelserna. Kungl. Maj:t anses dock böra äga möjlighet att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall besluta i fråga om pensionsrätt enligt krispensioneringskungörelsen för av länsstyrelserna rekryterad personal på krisavdelningarna.

Enligt promemorian finnes inte anledning att göra krispensioneringsbestämmelserna tillämpliga vid statens organisationsnämnd. Inte heller anses det vara påkallat att i pensioneringssystemet inbegripa personal vid centraldepån för blindas arbeten eftersom frågan om depåns framtida organisation ännu är olöst.

I fråga om *pensioneringsgrunderna* förordas i promemorian vissa jämförelser i förhållande till vad som nu gäller. Sålunda föreslås, att pensionsgruppsystemet utbygges uppåt med en pensionsgrupp. För denna grupp skulle tillämpas samma pensionsunderlag som för löneklassen 30 (motvarande lönegraden 27) på löneplanen nr 1. Härom anföres i promemorian i huvudsak följande.

För personalen i mellangraderna och biträdespersonalen kan den starka koncentrationen av pensionsunderlagen enligt bestämmelserna i krispensioneringskungörelsen inte sägas innebära alltför märkbara olägenheter. Där emot synes det nu tillämpade högsta pensionsunderlaget, motsvarande lönegraden 23, inte helt tillfredsställande för personal i ledande ställning, som under längre tid har fullgjort ett många gånger krävande och ansvarsfullt arbete. Även om lönesättningen för befattningshavare i sådan ställning av rekryteringsskäl i allmänhet har hållits på en något högre nivå än inom den reglerade statsförvaltningen, förefaller det skäligt att en möjlighet nu öppnas för Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall medge en något förmånligare ställning i pensionshänseende för dylika befattningshavare. Den utvägen synes vara att föredraga framför att utbygga systemet med extra ordinarie tjänster.

Med avseende härpå föreslås, att en ny pensionsgrupp införes, baserad på pensionsunderlaget för löneklassen 30. Begynnelseunderlaget för tjänstepension skulle vid ett bifall härtill bli 8 772 kronor och familjepensionsunderlaget 3 444 kronor. Särskilt må understrykas, att denna högre pensionsgrupp inte regelmässigt bör komma till tillämpning för varje anställningshavare, som uppbär ett arvode, som är lika stort eller högre än avlöningen i lönegraden 27. Endast om genom en långvarig och kvalificerande tjänstgöring inom krisförvaltningen behovet av en förbättrad ställning i pensionshänseende är särskilt framträdande, synes en tillämpning av denna högre pensionsgrupp komma ifråga.



Vidare förordas att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medge undantag från villkoret att pensionsrätten skall vara subsidiär. I denna fråga anföres i huvudsak följande.

Kungl. Maj:t torde vidare böra ges möjlighet att undantagsvis, då särskilda skäl därtill föreligger, efterge kravet på att befattningshavaren inte skall vara tillförsäkrad pensionsrätt i annan ordning. Fall förekommer nämligen, då tjänstemän med förhållandevis underordnad ställning inom den reglerade delen av civilförvaltningen under avsevärd tid tagits i anspråk för kvalificerade arbetsuppgifter av speciell art inom krisorgan. Det må emellertid särskilt understrykas, att ett dylikt medgivande givetvis inte innefattar något åtagande för statsverket att vid en avveckling av krisverksamheten garantera anställning i den lönegrad, som svarar mot pensionsunderlaget.

Beträffande bestämmelserna om avgångsålder erinras i promemorian att för civila statstjänstemän numera tillämpas ett system med s. k. pensioneringsperioder. Enligt detta system har befattningshavaren i princip frihet att själv inom en viss ålderslatitud, pensioneringsperioden, välja tidpunkten för sin avgång. Motsvarande anordning föreslås bli genomförd för krisförvaltningens del, varvid följande pensioneringsperioder skulle gälla för befattningshavare hänfödda till skilda pensionsgrupper:

Befattningshavare i PG I eller PG II ....	pensioneringsperiod I (60—63 år)
»	i PG III .....pensioneringsperiod II (63—65 år)
»	i PG IV eller PG V....pensioneringsperiod III (65—66 år)

#### Departementschefen.

När 1948 års pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan genomfördes, var ett förhållandevis stort antal personer sysselsatta inom krisförvaltningen. Därefter har denna del av statsförvaltningen avsevärt minskat i omfattning. Vissa betydande krisorgan, främst handels- och industrikommissionen samt priskontrollnämnden, är dock alltjämt i verksamhet. Den nu framlagda utredningen visar, att behov inte föreligger att utsträcka pensioneringsområdet att omfatta några nya större grupper befattningshavare. Flyktkapitalbyrån, som föreslås bli inrangerad bland de myndigheter, för vilka pensioneringsbestämmelserna är tillämpliga, har bara ett fåtal befattningshavare. Jag har inte något att erinra mot att möjlighet öppnas för dessa att erhålla pensionsrätt enligt krispensioneringsgrunderna. Detta torde kunna ske i motsvarande form som år 1949 tillämpades beträffande clearingnämndens befattningshavare. Vad i promemorian har anförts om den personal hos likvidationsnämnden, som har övergått från clearingnämnden, biträdades av mig.

I fråga om personalen på länsstyrelsernas krisavdelningar ansluter jag

<sup>4</sup> Bihang till riksdagens protokoll 1952. 1 saml. Nr 205.

mig till den i promemorian uttalade uppfattningen att möjlighet bör öppnas att efter individuell prövning medge pensionsrätt för den som har anställts efter det krisavdelningarna har inordnats i länsstyrelserna. Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att, om så befinnes lämpligt, delegera avgörandet i dylika frågor till statskontoret.

Såsom i promemorian har framhållits lärer befattningshavarna på pris-kontrollnämndens priskontor och hos clearingnämnden i likvidation redan få anses inbegripna i pensioneringen.

Pensioneringsgrunderna torde kunna i stort sett bibehållas oförändrade. Av skäl som har redovisats i promemorian torde det dock vara påkallat att införa en ytterligare pensionsgrupp med högre pensionsunderlag än de högsta nu gällande. De föreslagna nya underlagen — som överensstämmer med dem som gäller för lönegraden 27 i den reguljära förvaltningen — finner jag vara väl avvägda. Såsom i promemorian har betonats bör de nu föreslagna pensionsunderlagen utnyttjas med försiktighet. Beslut om inplacering i den nya pensionsgruppen bör i enlighet med förslaget ankomma på Kungl. Maj:t.

En ökning av antalet extra ordinarie befattningar vid statens krisorgan utöver de av 1948 års riksdag medgivna kan jag f. n. inte tillstyrka. Vid bifall till vad jag nyss har förordat i fråga om utökning av antalet pensionsgrupper i krispensioneringssystemet torde syftet med gjorda framställningar om extra ordinarie befattningar bli åtminstone delvis tillgodosett.

Förslaget om införande av systemet med pensioneringsperioder också för krisförvaltningens vidkommande har jag i princip ingen erinran emot. Jag förutsätter dock att i sammanhang med den översyn av inplaceringen i pensioneringsperioder, som avses skola komma till stånd för den reguljära civila förvaltningen, motsvarande förhållanden skall granskas också vid krisförvaltningen. Kungl. Maj:t torde böra utverka bemyndigande för sig att efter sådan granskning meddela bestämmelser om en närmare anpassning av reglerna beträffande avgångsåldern för krisförvaltningens befattningshavare till vad som kan bli gällande för civilförvaltningen i allmänhet, om detta finnes vara ändamålsenligt.

Förslaget att Kungl. Maj:t undantagsvis skall kunna medge pensionsrätt enligt krispensioneringsgrunderna också för den som i annan ordning är pensionsberättigad har jag först efter viss tvekan ansett mig kunna tillstyrka. Jag förutsätter dock, att ett bemyndigande i enlighet med detta förslag skall komma till användning bara i sådana fall, då nu gällande spärregel skulle leda till uppenbart obilliga resultat.

Anställningsförhållandena inom krisförvaltningen är alltså så särpräglade, att Kungl. Maj:t även framdeles bör äga befogenhet att, då särskilda skäl härför kan anföras, besluta om mindre avvikelser från pensioneringsgrunderna.

8:o.

**Pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar m. fl.**

Av den personal, som var anställd vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna, var tjänstemännen som regel pensionsförsäkrade. Flertalet järnvägar var sålunda anslutna till Enskilda järnvägarnes pensionskassa, medan vid andra järnvägar anslutningen gällde särskild pensionskassa, bildad för pensionering av vederbörande järnvägs egen personal. Några järnvägsförvaltningar hade jämväl låtit pensionsförsäkra en del hos dem anställda arbetare på detta sätt. I fråga om anställningshavare — huvudsakligen arbetare — vilka ej hade varit pensionsförsäkrade genom anslutning till pensionskassa, förekom i viss utsträckning, att järnvägsföretagen från fall till fall beviljade pension eller också på annat sätt föranstaltade om viss pensionering av sådan anställningshavare.

I samband med att staten har övertagit enskild järnväg har för *personal, som före övertagandet avgått från anställning hos det enskilda företaget*, pensionsfrågan i första hand blivit att bedöma med utgångspunkt från de åtgärder, som det enskilda företaget har vidtagit för att ordna pensioneringen av sina anställningshavare. Efter förstatligandet har staten avtalsenligt utbetalat på grund av dessa åtgärder utgående pensioner men härutöver i icke oväsentlig omfattning bidragit till förbättring av sistnämnda pensioner. Sålunda har å pensioner, som helt grundar sig på anställning hos enskild järnväg, förstatligad före den 18 juni 1927, av statsmedel tillskjutits dyrtidstillägg samt pensionstillägg och pensionsförhöjningar jämlikt olika under 1920-talet utfärdade författningar (1922:360 och 361; 1923:267; 1925:275 och 280; 1927:252 och 253). Åtskillnad har härvid icke gjorts mellan pension, utgående på grund av delaktighet i pensionskassa, i fortsättningen kallad *kassapension*, och pension genom särskilt beslut av vederbörande enskilda järnvägsförvaltning, i det följande kallad *bolagspension*. Ej heller har någon åtskillnad gjorts mellan dessa pensioner i fråga om den så kallade dyrtidshjälp, som genom beslut vid 1941 års riksdag tillerkändes pensionär vid enskild järnväg, som hade övertagits efter den 18 juni 1927. Denna dyrtidshjälp, som från början hade varit bestämd att utgå med 15 procent å pensionen (för lägre pensioner å visst förhöjt underlag), har sedermera — senast enligt kungörelsen den 18 april 1947, nr 136 — successivt höjts till 25 procent. Dylik pensionär hade före den 1 januari 1941 på grund av ordalydelsen i förenämnda författningar icke uppburit vare sig dyrtidstillägg eller andra pensionsförhöjningar av statsmedel.

I samband med den pensionsreglering, som jämlikt beslut vid 1947 års riksdag enligt kungörelsen nr 657/1947 genomfördes beträffande äldre

statliga pensioner, har samtliga pensionstagare från förstatligad enskild järnväg — alltså även pensionärer med s. k. bolagspension — erhållit en förhöjning av sina sammanlagda pensionsförmåner med 10 procent. Samtidigt härmed omräknades pensionerna på så sätt, att med desamma följer rörligt tillägg enligt numera gällande grunder.

I övrigt har någon höjning av bolagspensionerna icke ägt rum.

De s. k. kassapensionerna har däremot förbättrats — förutom genom nyss omförmälda åtgärder — dels genom beviljande från och med den 1 juli 1945 — i samband med statens övertagande av olika inrättningar för pensionering av personal vid enskilda järnvägar — av 10 procents förhöjning av pensionerna, dels ock genom beslut vid 1948 års riksdag av innebörd att pensionerna i fråga skall fr. o. m. den 1 januari 1949 utgöra 80 procent av pensionerna åt motsvarande personal vid statens järnvägar.

Vad nu sagts har avseende även på pensioner åt efterlevande efter anställningshavare, varom här är fråga.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 23 januari 1950 dagtecknad skrift har *Pensionerade statstjänstemäns riksförbund* gjort framställning om förbättrade pensionsförmåner för här avsedda anställningshavare vid enskilda järnvägar, som har avgått från anställning vid den enskilda järnvägen före statsövertagandet och som icke har tillhört eller haft att erlægga pensionsavgift till någon enskild pensionsinrättning, samt efterlevande till dylik anställningshavare. Riksförbundet har i framställningen anfört bl. a. följande.

Om staten icke övertagit vederbörande enskilda järnväg, skulle pensionärernas arbetsgivare icke kunnat undgå att på grund av de mer och mer höjda levnadskostnaderna i motsvarande mån bevilja dem ökade pensionsförmåner i en eller annan form. Dessa pensionärer ha visserligen icke varit i direkt statstjänst, men staten har utan deras medverkan eller hörande övertagit den förre arbetsgivarens formella och moraliska förpliktelser. Det synes därför både billigt och rättvist, att här ifrågavarande pensionärer snarast möjligt genom statens försorg vinna förbättring i det mycket ogynnsamma läge, vari de kommit i pensionshänseende. Önskvärt vore, att de jämställdes med sådana anställningshavare, som med delaktighet i enskild pensionsinrättning avgått ur det enskilda företagens tjänst före den tidpunkt, då företaget övertagits av staten. Då de f. d. befattningshavare, varom här är fråga, emellertid icke erlagt några pensionsavgifter, torde en viss reduktion få anses oundviklig.

Även *Statsövertagna och enskilda järnvägars pensionärens riksförbund* har hos Kungl. Maj:t hemställt om pensionsförbättring åt de i nyss återgivna framställning avsedda pensionärerna.

*Järnvägsstyrelsen* har i utlåtande i ärendet den 31 augusti 1951 till en början erinrat, att nu ifrågavarande pensionstagare i enlighet med vid

vederbörande järnväg gällande bestämmelser eller tillämpad praxis har tilldelats pensioner med belopp, som avsevärt varierar såväl i fråga om en och samma järnväg som beträffande de olika järnvägarna sinsemellan. I samband härmed har styrelsen lämnat följande uppgifter angående antalet här avsedda pensioner, fördelade inom vissa intervaller av de från och med den 1 juli 1947 enligt kungörelsen nr 657/1947 gällande grundbeloppen.

Grundbelopp kr per år	Antal		
	manliga f. d. anställningshavare	kvinnliga f. d. anställningshavare	änkor efter f. d. anställningshavare
1— 100 .....	5	1	—
101— 200 .....	7	4	19
201— 300 .....	8	6	84
301— 400 .....	25	10	21
401— 500 .....	85	7	32
501— 600 .....	62	4	9
601— 700 .....	66	9	8
701— 800 .....	59	3	21
801— 900 .....	56	—	19
901—1 000 .....	46	2	3
1 001—1 100 .....	50	—	3
1 101—1 200 .....	53	—	5
1 201—1 300 .....	13	—	1
1 301—1 400 .....	8	—	—
1 401—1 500 .....	3	—	—
1 501—1 600 .....	6	—	1
1 601—1 700 .....	7	—	1
1 701—1 800 .....	5	—	—
1 801—1 900 .....	4	—	—
1 901—2 000 .....	—	—	—
2 001—2 100 .....	1	—	—
2 101—2 200 .....	1	—	—
2 201—2 300 .....	3	—	—
2 301—2 400 .....	—	—	—
2 401—2 500 .....	2	—	—
över 2 500 .....	1	—	—
	<b>576</b>	<b>46</b>	<b>227</b>

Järnvägsstyrelsen har vidare lämnat vissa från olika järnvägar hämtade exempel på storleken av den förbättring, som har ägt rum av de av de enskilda järnvägsföretagen ursprungligen beviljade pensionsbeloppen. Dessa exempel ger vid handen, att inte oväsentliga pensionsförbättringar efter hand har beretts ifrågavarande pensionstagare. Av exemplen torde här få återgivas allenast följande (de utgående beloppen innefattar även av järnvägsföretagen i vissa fall beslutade förhöjningar).

F. d. enskild järnväg	Ursprungligen beviljat pen- sionsbelopp  kr per år	Omreglerad tjänstepension enligt kungörelsen nr 657/47	
		grundbelopp  kr per år	inklusive rör- ligt tillägg (33 %) kr per år
<i>Manliga f. d. anställningshavare</i>			
Bergslagernas järnvägar .....	245: —	636: —	845: 88
	350: —	744: —	989: 52
	444: —	888: —	1 181: 04
	540: —	948: —	1 260: 84
	654: —	1 044: —	1 388: 52
	761: —	1 176: —	1 564: 08
	870: —	1 296: —	1 723: 68
	960: —	1 488: —	1 979: 04
	1 553: —	2 076: —	2 761: 08
Västergötland—Göteborgs järnvägar	180: —	384: —	510: 72
	240: —	384: —	510: 72
	360: —	504: —	670: 32
	400: —	552: —	734: 16
	600: —	828: —	1 101: 24
	914: —	1 212: —	1 611: 96
<i>Kvinnliga f. d. anställningshavare</i>			
Bergslagernas järnvägar .....	220: —	612: —	813: 96
	300: —	672: —	893: 76
	372: —	768: —	1 021: 44
	606: —	996: —	1 324: 68
Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar .....	230: —	324: —	430: 92
	300: —	420: —	558: 60
	500: —	696: —	925: 68
Hälsingborg—Hässleholms järnvägar	50: —	72: —	95 76
	240: —	336: —	446: 88
<i>Änkor efter f. d. anställningshavare</i>			
Bergslagernas järnvägar .....	200: —	273: —	360: 12
	300: —	413: —	547: 64
	350: —	791: —	1 048: 40
	453: —	853: —	1 134: 16
Blekinge kustbanor .....	50: —	170: —	225: 44
	100: —	240: —	319: 20
	200: —	377: —	499: 76
	336: —	563: —	745: 16
	420: —	681: —	902: 76
	636: —	870: —	1 155: 12

Såsom eget yttrande i anledning av den föreliggande framställningen har järnvägsstyrelsen anfört, att styrelsen — även om såsom nyss nämnts icke oväsentliga pensionsförbättringar efter hand beretts de i framställningen avsedda pensionstagarna — är fullt medveten om att vissa pensionsbelopp är så små, att en höjning av dem bör genomföras. Styrelsen har därvid avsett de pensioner till f. d. manliga anställningshavare, vilkas

grundbelopp efter genomförda omregleringar för närvarande inte uppgår till 900 kronor, och de pensioner till f. d. kvinnliga anställningshavare och änkor, vilkas grundbelopp efter omregleringarna inte uppgår till 600 kronor. Ökningen har styrelsen funnit böra bli störst för de lägsta pensionerna — dock högst 100 procent av grundbeloppet — och efter hand avtaga för att upphöra, då pensionens grundbelopp uppgår till 900 respektive 600 kronor.

I anslutning härtill har styrelsen föreslagit, att en omreglering av pensionerna till nu ifrågakvarande pensionstagare skall ske enligt följande tabell.

Manliga pensionstagare		Kvinnliga pensionstagare	
nuvarande grundbelopp kr	föreslaget grundbelopp kr	nuvarande grundbelopp kr	föreslaget grundbelopp kr
193—228	396: —	169—180	348: —
229—276	432: —	181—240	384: —
277—324	468: —	241—300	420: —
325—372	504: —	301—360	456: —
373—420	540: —	361—420	492: —
421—468	576: —	421—480	528: —
469—516	612: —	481—540	564: —
517—564	648: —	541—600	600: —
565—612	684: —		
613—660	720: —		
661—708	756: —		
709—756	792: —		
757—804	828: —		
805—852	864: —		
853—900	900: —		

Tillika har styrelsen förordat, att grundbelopp, understigande 193 respektive 169 kronor, skall höjas till dubbla beloppet. Sålunda uträknat belopp, som inte utgöres av helt med 12 jämnt delbart krontal, bör jämkas till närmast högre sålunda delbara tal.

En tillämpning av de föreslagna nya grundbeloppen skulle i de förut återgivna exemplen ge följande resultat.

Nu utgående pension		Föreslagen pension		Ökning kr
grundbelopp kr	med rörligt tillägg (33 %) kr	grundbelopp kr	med rörligt tillägg (33 %) kr	
1	2	3	4	5
<i>Manliga f. d. anställningshavare</i>				
384: —	510: 72	540: —	718: 20	207: 48
504: —	670: 82	612: —	813: 96	143: 64
552: —	734: 16	648: —	861: 84	127: 68
636: —	845: 88	720: —	957: 60	111: 72
744: —	989: 52	792: —	1 053: 36	63: 84
828: —	1 101: 24	864: —	1 149: 12	47: 88
888: —	1 181: 04	900: —	1 197: —	15: 96

1	2	3	4	5
<i>Kvinnliga f. d. anställningshavare</i>				
72: —	95: 76	144: —	191: 52	95: 76
324: —	430: 92	456: —	606: 48	175: 56
336: —	446: 88	456: —	606: 48	159: 60
420: —	558: 60	492: —	654: 36	95: 76
<i>Änkor efter f. d. anställningshavare</i>				
170: —	225: 44	348: —	462: 84	237: 40
240: —	319: 20	384: —	510: 72	191: 52
273: —	360: 12	420: —	558: 60	198: 48
377: —	499: 76	492: —	654: 36	154: 60
413: —	547: 64	492: —	654: 36	106: 72
563: —	745: 16	600: —	798: —	52: 84

För övriga i exemplen angivna pensionsbelopp skulle ingen ändring ske.

Järnvägsstyrelsen har meddelat, att en pensionsreglering enligt de föreslagna grunderna beräknas medföra en utgiftsökning på omkring 85 000 kronor för år, vilket belopp givetvis efter hand kommer att minskas.

Statskontoret har i utlåtande den 8 januari 1952 föreslagit att pensionerna för samtliga i framställningen avsedda pensionstagare skall i princip förhöjas med 10 procent av nu utgående grundbelopp men att i de fall, då järnvägsstyrelsens förslag medför en större förbättring, regleringen skall ske i enlighet med detta förslag. Ämbetsverket har härom anfört bl a. följande.

Enligt statskontorets mening kunna de olika sätten för anordnandet av anställningshavarnas pensionering vid de enskilda järnvägarna icke motivera en relativt sett så stor förmånsskillnad som slutligt uppkommit genom 1945 och 1949 års regleringar av kassapensionerna. Det må dock framhållas, att den omständigheten, att kassapensionärerna bidragit till sin pensionering genom erläggande av avgifter, obestriddigen talar för viss förmånsdifferentiering för de här jämförda pensionärskategorierna.

För att beträffande bolagspensionärerna kunna genomföra en pensionsreglering, som bättre motsvarar den som ifrågakommit för kassapensionärerna, hade erfordrats en utredning rörande såväl de vid respektive enskilda järnvägar tillämpade grunderna för ifrågakommande pensionering som arten och längden av den anställning, som i det enskilda fallet legat till grund för det beviljade pensionsbeloppet. På grundval av en dylik utredning hade det enligt ämbetsverkets mening varit förtjänt att övervägas, huruvida icke bolagspensionerna, under hänsynstagande till att det här icke gäller en på avgiftsbetalning grundad pensionering, bort ställas i viss relation till den summariska arbetarpension, som under motsvarande omständigheter skolat utgå till statlig anställningshavare, eller, såvitt angår f. d. tjänstemän, till pension för motsvarande befattningshavare i statens tjänst.

Järnvägsstyrelsen har framhållit, att pensionsbeloppen variera avsevärt i fråga om såväl en och samma järnväg som de olika järnvägarna emellan. Under hand har även uppgivits, att tillräckligt material saknas för en ut-



redning av den omfattning, som statskontoret här ifrågasatt. Vid sådant förhållande finnas, i vart fall för närvarande, icke förutsättningar för en uppräknig av bolagspensionerna till en nivå, varigenom de enhetligt erhålla viss relation till nu gällande statliga pensioner för motsvarande pensionärskategorier.

De av järnvägsstyrelsen verkställda undersökningarna utvisa, att pensionerna i här avsedda fall trots de förbättringar, som beviljats av statsmedel, i fråga om storleksordningen alltjämt äro att betrakta som små. Sålunda framgår, att mer än 90 procent av de manliga pensionstagarna samt ännu större del av de kvinnliga pensionärerna och änkorna åtnjuta pensioner, vilkas grundbelopp nu uppgå till högst 1 200 kronor för år. Mer än hälften av pensionerna utgå med belopp understigande 800 kronor för år. I stor utsträckning torde det här röra sig om pensioner till anställningshavare med vad man i pensionshänseende räknar som fulla tjänstår. Grundpensionens storlek synes emellertid i viss utsträckning ha varit beroende av det enskilda företagens ekonomiska ställning vid den tidpunkt då pensionsbeslutet fattats. Givetvis torde även förekomma med hänsyn till viss begränsning av anställningstiden avkortade pensioner.

Statskontoret kan ansluta sig till järnvägsstyrelsens förslag så till vida, att det torde vara angeläget, att de låga pensionerna förbättras. Då emellertid, såsom nyss framhållits, anställningstidens längd måste förutsättas ha påverkat storleken av den pension, som beslutats av den enskilda järnvägsförvaltningen, kan förväntas, att med det förordade systemet pensionsförbättring kommer att utgå till exempelvis en f. d. verkstadsarbetare med 20 anställningsår, medan den med 40 anställningsår, som på den grund tillerkänts en högre pension, icke kommer i åtnjutande av någon som helst förhöjning av pensionen. Ett sådant resultat av pensionsregleringen kan icke anses tillfredsställande och strider för övrigt helt mot de principer, som hittills tillämpats vid regleringar på pensionsområdet. I betraktande härav och med hänsyn till den förut påvisade stora skillnaden i pensionsnivån mellan kassapensionerna och bolagspensionerna vill statskontoret därför under förhandenvarande förhållanden förorda, att samtliga med framställningen avsedda pensionstagare tillerkännas viss förhöjning å dem tillkommande pensioner. Ämbetsverket föreslår sålunda, att en förhöjning av alla bolagspensioner medgives med 10 procent av nu utgående grundbelopp, för det fall att icke järnvägsstyrelsens föreliggande förslag medför en större förbättring. I de fall så blir förhållandet bör regleringen ske i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag. Den ifrågasatta pensionsregleringens genomförande på sätt statskontoret förordat skulle innebära, att en viss utjämning av pensionsnivån mellan kassapension och bolagspension genomgående komme till stånd, samtidigt som de sämst ställda pensionstagarnas intresse av en proportionsvis större förbättring bleve tillgodosett.

Statskontoret har vidare anfört, att ett bifall till vad ämbetsverket föreslagit kan beräknas draga en kostnad av omkring 45 000 kronor för år utöver av järnvägsstyrelsen vid genomförande av dess förslag beräknade 85 000 kronor.

### Departementschefen.

Såsom den i det föregående lämnade redogörelsen utvisar har de i ärendet ifrågavarande s. k. bolagspensionerna förbättrats dels genom vissa — senast genom kungörelse den 18 april 1947 — beviljade tilläggsförmåner och dels genom omreglering av pensionerna från och med den 1 juli 1947. från vilken tidpunkt rörligt tillägg utgår å de omreglerade pensionsbeloppen enligt samma grunder som tillämpas i fråga om pensionerade statliga befattningshavare. På grund av det låga utgångsläget är pensionsbeloppen dock alltjämt ofta av ringa storlek och icke oväsentligt lägre än de pensionsbelopp, som tillkommer de s. k. kassapensionärerna. I likhet med ämbetsverken anser jag därför påkallat, att viss förbättring äger rum av de pensioner, varom här är fråga. Beträffande avvägningen av denna förbättring anser jag mig böra ansluta mig till järnvägsstyrelsens förslag i den till pensionärernas fördel modifierade form, som har förordats av statskontoret. En reglering av pensionerna i enlighet härmed innebär i huvudsak, att pensioner åt manliga anställningshavare med nuvarande grundbelopp av omkring 700 kronor eller däröver samt pensioner åt kvinnliga anställningshavare och änkor med nuvarande grundbelopp av omkring 500 kronor eller däröver förhöjes med 10 procent samt att lägre pensioner förhöjes enligt den av järnvägsstyrelsen föreslagna skalan. Enligt denna skala kommer pensionerna att förhöjas med belopp, som motsvarar procentsatser, växlande från 100 för de lägsta pensionerna ned till 10 för de pensioner, som till beloppet närmar sig nyss angivna gränser — omkring 700 och 500 kronor — där den generella höjningen med 10 procent vidtager.

De ifrågasatta pensionsförbättringarna synes böra få åtnjutas från och med den 1 juli 1952 och bestridas av trafikmedel.

### Hemställan.

I enlighet med vad under 1:o—3:o har anförts har inom civildepartementet upprättats förslag till

1) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),

3) förordning om tillägg till förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m. ,

4) kungörelse om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 418) samt

5) kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420).

Förslagen under 2:o, 3:o, 5:o och 6:o föranleder ändringar i SPA-reglementet. Vidare påkallas av förslagen under 2:o ändringar i tjänstepensionsreglementet för präster samt i gällande omregleringsbestämmelser. Dessa ändringar ankommer det på Kungl. Maj:t att vidtaga, sedan riksdagen har meddelat beslut i ärendet.

Under åberopande av vad jag i det föregående i skilda hänseenden har anfört och förordat, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna förenämnda förslag till

1) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),

3) förordning om tillägg till förordningen den 1 juni 1951 (nr 335) om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän, m. m.,

4) kungörelse om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 418) samt

5) kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420),

II. besluta, att det högsta belopp, varmed tjänstepension enligt övriga i det föregående berörda pensionsbestämmelser må utgå efter pensionstagares frånfalle, höjes från 800 kronor till 1 000 kronor,

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående har förordats utfärda

1) föreskrifter om det för hel pension erforderliga antalet tjänstår för vissa akademiska lärare,

2) pensionsbestämmelser för vissa befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor samt folkliga musikskolan i Arvika ävensom fruktodlingsskolor,

3) ändrade bestämmelser om pensionsklass för vissa SPA-reglementet underkastade befattningshavare,

4) ändrade bestämmelser om pensionsförmåner till befattningshavare vid statens krisorgan och

5) bestämmelser om pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskil-

da järnvägar och efterlevande till sådana anställningshavare,

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kan erfordras vid genomförandet av de under I—III angivna förslagen, samt

V. medge att universitetskanslern, f. d. landshövdingen Arthur Natanael Thomson, så länge han i oavbruten följd innehar kanslersämbetet, bibehålles vid den rätt till pensionsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, därest han kvarstått i landshövdingeämbetet.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

*Ingvor Rörs.*

## Innehållsförteckning.

Författningsförslag . . . . .	3
Av lönegradsuppflyttningar m. m. föranledda ändringar i pensionsregle- mentena . . . . .	9
Maximibeloppet av tjänstepension för tid efter pensionstagares frånfälle	11
Vissa med universitetslöneregleringen sammanhängande pensionsfrågor	12
Fråga om reglering av pensionsförhållandena för innehavaren av univer- sitetskanslersämbetet . . . . .	38
Pensionsreglering för lärarpersonal vid folkliga musikskolan i Arvika m. m. . . . .	39
Ändrad pensionsklass för vissa SPA-reglementet underkastade befatt- ningshavare . . . . .	40
Ändringar i pensionsbestämmelserna för befattningshavare vid statens krisorgan . . . . .	44
Pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av sta- ten övertagna enskilda järnvägar m. fl. . . . .	51
Hemställen . . . . .	58